

IOANNIS^{13.}
DONATELLI
CASTILIONENSIS

DE FEBRE MALIGNA DISPUTATIO
cum Theodoro Angelucio Philosopho, & Medico
de eiusdem malignæ febris natura &
curatione differente.

AD PRAECLARISSIMUM, ET CELEBERRIMUM
virum IACOBVM BAROCCIVM
Patricium Venetum.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS, M. D. XCIII.

Apud Robertum Meietum. *u*

FOR A M I S
FOR A M I S
FOR A M I S

DE PIERRE MALLON A PARIS
DE PIERRE MALLON A PARIS
DE PIERRE MALLON A PARIS

CH. M. P. L. L. L. L. L.

V. H. N. E. T. I. S. M. D. X. X. X.
V. H. N. E. T. I. S. M. D. X. X. X.

TYPOGRAPHVS AD LECTOREM.

H *LLA* hac mente legas, qua scriptum
est, candida lector,
Scilicet ut verum quaestio mota canat.

INDEX CAPITVM
ET DISPUTATIONVM
QVÆ IN HOC LIBRO
continentur.

- De causis, quæ Auctorem ad hunc librum scribendum impulerunt. cap. 1. pag. 1.*
Quid sit morbus malignus & febris maligna. caput. 2. pag. 4.
De causis & locis malignæ febris. caput. 3. pag. 11.
Ad quod genus febrium maligna febris reducatur. cap. 4. pag. 18.
Num, & quatenus maligna febris sit contagiosa. cap. 5. pag. 22.
Quid

*Quid differat maligna febris à pestilenti, &
num ea sit morbus epidemicus. caput. 6.
pag. 24.*

*De signis maligna febris. caput. septimum pa-
gina 27.*

F I N I S.

H. V. I. V. S. L. I. B. R. I.

E. R. R. A. T. A.

fic corrigantur.

- Pag. 2. A. lin. 31. pro Hæc, lege Hac
2. B. lin. 27. pro clarissimi lege clarissime
3. A. lin. 4. pro reporem lege teporem
3. B. lin. 21. pro ficus lege ficus
4. B. lin. 21. pro correxionem lege connexionem
5. B. lin. 11. pro hoc quem lege hocque
7. B. lin. 19. pro iudicantia lege indicantia
10. B. lin. 26. pro facientis lege facientis.
11. A. lin. 32. pro superutentibus lege superuenientibus
12. A. lin. 2. pro pamdunt lege pandunt
13. B. lin. 5. pro illam lege illum
15. B. lin. 17. pro alijs lege alij
15. B. lin. 21. pro exuriunt lege exurunt
16. A. lin. 27. pro inualescunt lege incalescunt
16. A. lin. 31. pro melancholica lege melancholia
16. B. lin. 9. pro colore lege calore
 eadem linea pro ternioribus lege tenuioribus
16. B. lin. 27. pro seu lege ceu
17. A. lin. 9. pro gerat format. lege gerat Format
18. B. lin. 32. pro nam lege non
21. B. lin. 4. pro contineus lege continens
23. A. lin. 22. pro contagiam lege contagium
24. A. lin. 27. pro contagionem lege contagione
27. A. lin. 21. pro nam lege non
27. B. lin. 8. pro libro lege libri

28. A. lin. 15. pro pit. lege pituita
28. A. lin. 29. pro humiditatem lege caliditatem
28. B. lin. 27. pro tenes lege lenes
28. B. lin. 16. pro leuitatem lege lenitatem
28. B. lin. 13. pro leuitas lege lenitas
28. B. lin. 30. pro leuitatem lege lenitatem
29. A. lin. 16. pro leuitas lege lenitas
29. A. lin. 27. pro leuitas lege lenitas
29. A. lin. 33. pro inquit lege inquitque
29. B. lin. 7. pro obscessa lege obscesso
30. A. lin. 27. pro leuitas lege lenitas
31. A. lin. 14. pro femouere lege remouere
31. A. lin. 25. pro fridigis lege frigidæ
33. A. lin. 5. pro hypotefis lege hypothefis
35. B. lin. 31. pro ut lege ut in
36. B. lin. 9. pro prouenire lege proueniat
36. B. lin. 26. pro diriguntur lege diriguntur.
37. B. lin. 18. pro aerem lege acrem
38. B. lin. 12. pro confrigere lege confringere
38. B. lin. 31. pro dedicisse lege didicisse
39. A. lin. 12. pro quamduam lege quandam
39. A. lin. 28. pro Quæ quis lege Quæ si quis
39. B. lin. 15. pro extimendum lege extimandum.

22. A. in 2. pro...
23. A. in 2. pro...
24. A. in 2. pro...
25. A. in 2. pro...
26. A. in 2. pro...
27. A. in 2. pro...
28. A. in 2. pro...
29. A. in 2. pro...
30. A. in 2. pro...
31. A. in 2. pro...
32. A. in 2. pro...
33. A. in 2. pro...
34. A. in 2. pro...
35. A. in 2. pro...
36. A. in 2. pro...
37. A. in 2. pro...
38. A. in 2. pro...
39. A. in 2. pro...
40. A. in 2. pro...

IOANNIS
DONATELLI
CASTILIONENSIS

DE FEBRE MALIGNA DISPUTATIO
cum Theodoro Angelucio Philosopho, & Medico
de eiusdem malignæ febris natura &
curatione differente.

AD PRÆCLARISSIMUM,
& celeberrimum virum IACOBVM
BAROCCIVM Patricium
Venetum .

*De causis, qua auctorem ad hunc librum scri-
bendum impulerunt. Cap. I.*

VI primi artem ornate dicendi conscripserunt, vir Clarissimæ, inter omnes orationis formas, & ideas principatum claritati detulerunt, eius enim qui dicit, præcipuus finis est, vt animi conceptus explicet, & intelligatur. Sed quia sermonis claritatem plerumque nimis consectantes in nimiam incidimus sermonis humilitatem, hinc factum est, ut post illam perspicuitatem ad subleuandam orationem, granditatem & magniloquentiam adhiberent.

berent. Huius uero formæ multæ sunt species, & quasi subseruientes formæ, ac differentiæ (libet enim hoc etiam uocabulo eas appellare) & inter alias ea, quæ repræhensio dicitur: in qua illud in primis solent interminari, atque præcipere, ut qui reprehensionem aliorum est aggressurus, is prius se ipsum ab omni culpæ affinitate ac etiam suspitione expurget, turpe esse existimantes eum alterius errata, aut peccata, ac crimina repræhendere, quorum vel eorundem, vel similibus ipse affinis sit. Quia igitur multi sunt, qui putant, quod ea disputatio, siue examinatio, quæ de aliorum scriptis suscipitur, sit mera repræhensio, scilicet mea quidem sententia fallantur, cum plurimū intersit inter repræhensionem, & eam, quæ disputandi gratia scriptorum alicuius instituitur confutatio: tamen nolens de hoc nunc cum istis altercari, cum meum hoc non sit consilium, eidem præcepto me esse obnoxium ac parere uolo. Et antequam disputationem aggrediar, ab his me criminibus purgabo, non quæ auctori huius libri, qui cum disputaturus sum, uel in iure re, cum ab his longissime absim, sed quæ ut plurimum solent his uitio uerti, qui aliorum lucubrationes oppugnare aggrediuntur. Hæc autem ad breuem hanc summam deduci solent, ut scilicet putent hominem aut maleuolum, aut superbum, aut inuidum, & quid simile illum esse, qui alterum scriptis oppugnet, aut lædat. Quam igitur temerarium sit illorum hoc de me iudicium, & quam mea natura ab his criminibus abhorreat, quiuis facile cognoscet, ubi causam nouerit, quæ me ad hoc præstandū officium impulerit. Verum quoniam non possum illam cōmode explicare, nisi prius altius repetens dicam quæ, & quot causæ soleant homines ad alienas opiniones resellendas impellere, ad eas prius commemorandas accedam. Primum igitur fateor, uerissimum esse, quod quidam adducti inuidia, & alienam infringendi gloriam cupiditate, ut se ipsos extollant, id præstiterunt, ut innumerabilia tum ueterum, tum recentiorum habemus exempla. Hi enim facile se produnt,

ut contra etiam cognoscitur reprehensa ab illis, & confutata scripta uera esse, utilia, & optima, reprehensiones uero falsas esse, maleuolas, & penitus inanes, ac futiles. Et hoc est uere maleuoli. non enim id potest simplici illorum fortasse ignorantia attribui. Nisi enim cum malitia ignorantia coniuncta sit, uideatur fieri non posse, quin ex aduerso falsitati opposita ueritate, intellectus humanus huic potius ob illius præstantiâ, ac lumen tanquam præcipuo obiecto non adhærescat, illamque deserat. Quidam uero idē fecerunt iniuria a scriptore læcessiti; aut aliquo pacto demorſi, & ideo hoc pacto suum ulcisci dolorem uoluerunt; & par pari refert, quod quidem licet omnino christianum non sit, est tamen humanum, & aliquo pacto permissum, ac æquum. Alij solo ueritatis expiscandæ, & assequendæ desiderio id aggressi sunt. Veritas enim quo magis disceptationibus, & contrarijs argumentis exagitur, eo magis elucescit, & fit illustrior, & hanc attigit disputandi causam Aristoteles, cum dixit non esse inutile de unoquoque dubitare. Et hi appellari possunt, ut uulgo dicitur, curiosi, seu ueritatis cupidi atque Philosophi. Inuenti sunt etiam qui alienas reprobarent opiniones, ut prauas quasdam illarum ueluti fibras hominum mentibus insertas euellerent, ut hinc eodem quoque tempore priorum dictorum ueritas magis apparet. Vt multis in libris, multisque locis fecit Gal. & potissimū in tribus postremis de differentijs pulsuum libris, cum initio secundi libri ita scribat. Non eundem usum hic liber pollicetur, ac primus: Sed quā ueritatem rationē habet, uel scammonia cum pane & carnibus, eandem, quæ nunc dicemus, cum superioribus habent. Nutrire enim mentes illa sanas, hæc refecare prauas sententias ualent, ut morbos quosdam. Tamen dū errores deteguntur, simul benedictis firma fides constituitur. Hæc eadem fortasse de causa adductus fuit Arist. ut ueterum philosophorum opiniones proponeret, ac refutaret. & hoc uere munus est sapientissimi, ac benignissimi Philosophi. Licet

credibilis sit, id Aristotelem omnium uere scientiarum parentem, alia de causa fecisse, quæ quinta poterit enumerari, ut scilicet omnibus potissimumque posteris, qui illius præstantiam non satis fortasse cognitam haberent, probaret suas proprias esse eas, quas afferret opiniones, & proprio partas ingenio, suaque industria, & non ex aliorum scriptis mutuatas, vel potius præreptas: ne suo scilicet & debito honore fraudaretur, & sane quidem ut ille inter philosophos fuit sapientissimus, ita in hoc quoque prudentissimus. Quasi enim multo ante præuiderit, quod hac tempestate à multis ingratis iactari animaduertimus. Qui licet videant Aristotelicam doctrinam ob eius uniformem ordinem, connexionem, perfectamque conspirationem, atque absolutam veritatem non potuisse nisi ab eius unico & diuino intellectu produci: Asserunt nihilominus illum veluti Alexandri magistrum, quem penes erat rerum omnium potestas, & Monarchia, ad cuius ille nutum & voluntatem omnia faciebat, egisse callide, ut omnes libros veterum comburendos imperaret, ut quicquid boni de rebus omnibus erat ab antiquis literis mandatum, id omne sibi ille arrogaret, atque attribueret. Huius causæ recentiora quoque habemus exempla: cum quosdam nouerimus, qui licet mitissimo sint ingenio, ut ne malis quidem, ac perditissimis sciant maledicere: tamen impulsi calumnijs eorum, qui in vulgus iactarent illorum editos libros esse ex aliorum scriptis, & vigilijs vndique confarcinatos, & descriperunt, & reprobarunt omnes sibi attributas tanquam alienas opiniones. Aliqua igitur ex his causis putas me, Clarissimi Barocci, ad hoc munus obeundum aggredi? minime, sed longe maioribus, quæ quidem omnes ad duo quasi capita deduci possunt, atque etiam, si volumus, ad vnum & simplex, ad pietatem scilicet christianam, & eam quæ quisque proximo debet charitatem. Quod quidem præceptum, post diuinum illum amorem, est christianissimum, & maxime princeps. Qua de re cum animaduertissem hunc librum Theo-

dori Angelucij de natura & curatione febris malignæ esse plane veluti quandam male morigeratam febrem, quia quemadmodum hæc in corporis superficie, & extrinsecus placidū mittemque parit reporem, qui medicum parum exercitatum facile fallat, intus vero miseros ægrotantes adurit, & liquat: sic ille quo ad corticē elocutionem inquam, & phrasim, ualde apud nonnullos videtur ornatus, & maximi æstimandus, & hæc de causa non solum a iunioribus ac miseris Tyronibus, sed etiam a quibusdam natu grandioribus & exercitatis, qui se ex prima Venetorum physicorum classe (licet longissime absint) esse se profitentur, ac putant, optimus & doctissimus liber existimatus est, licet quo ad medullam & sensus mihi lōge videatur secus, & hinc fieri posse, ut si per orbem terrarum tanquam febris mali moris grassari permittarur, multorum ignorantium medicorum, & ægrorum sit perniciēs. Tandem quia in percurrendo hōc libro animaduerti auctore polliceri artē vniuersam Medicinæ ab ipso conscriptam, & veritus ne eandem in reliquis libris curam & methodum adhibeat, prospiciens illum magnum discrimen atque periculum subire, ne magnam suæ existimationis faciat iacturam, cumque mihi esset exploratum fraternam illam correctionem inter me & illum, qui nimium se amat, me autem spernit, nihil profuturam, recordatus illius sacri dicti, si quis viderit bouem, & quæ sequuntur, volui ad illius admonitionem & disciplinam presentem conscribere disputationem, existimans me, & apud te uirum clarissimum atque integerrimum & apud omnes probos nomen benigni hominis, pij, ac zelantis de dignitate & comodo proximi reportaturum. Sed quia non adhuc mea videtur satis causa expurgata, licet enim a me maleuoli nomen reiecerim, reprehensionem tamen eorum non effugiam, qui existimabunt meum hunc laborem stulte, & imprudentissime fuisse susceptum, cum in eo libro repudiando versetur, qui plenis mihi uideatur erroribus. His ergo responsum uolo eo maiori

DE FEBRE MALIGNA

me laude dignum futurum, si omnes paucis uerbis confutaro. Præterea etsi liber est huiusmodi, prodit tamen è manibus literatissimi hominis, & tanti æstimati ab Excellentissimo & Præclarissimo Medicorum Venetorum collegio, ut publicè ac liberè Anatomes lector fuerit designatus: quam etiam nunc legit frequentissimo auditorum nobilissimorum confessu, qualis fortasse nunquam visus, & quod maius est, ab eo est conscriptus, qui ausus est contra Francisci Patritij librū scribere (qui quidem, ut à Doctissimis, & in omni scientiæ genere eruditissimis Lucio Scarānio, & Fabio Paulino publicis Venetæ Aca-
demie lectoribus audiui, scriptor est nobilissimus, & admirabilis, qui etiam Paulinus olim mihi præclarum Lābini iudiciū de eodem indicauit in lib. de moribus ad Nicomachum cap. 3. ubi recitata Patritij opinione de libris exotericis hæc addit. Hæc summa est viri de philosophia optime meriti cogitationū, quibus nostras libenter submitto) qui etiā ut mihi Iacobus Antonius Dulcius Medicus nostra tempestate præclarus retulit, quotidie minatur se in maximorum virorum libros repræ-
hensiones scripturum. Præterea licet is sit liber, ut dixi, spero tamen me cum maximo studiosorum commodo ex spinis, & tribulis uas, & sic eruisse, idq; absque temporis iactura, & ut mearum occupationum fert conditio, paucissimarum horarum spatio perfeci. Quia vero fieri etiam posset, (id quod caput est) ut illius esset optima doctrina, mea vero peruersa (neque enim is sum qui me quam maxime, & quam facillime errare non posse credam) atque hoc pacto falsum complexus ueritatem oppugnarem, quod iniquissimum, & execrandum est: ideo hos meos labores ad te mittendos decreui, vir Clarissime, ut iudicium tibi omne committerem, quippe qui cum sis uoluntate iustissimus, intellectione sapiētissimus, & oībus nō modo sciētij ac disciplinis ornatus, quæ humano comparari ingenio possunt, sed etiam in nostra hac Medicinæ arte ita versatus, & tanti a me & omnibus, qui principatū
in hac

in hac yrbe tenent, æstimatus, vt ipse vix putem in toto terrarum orbe alium reperiri posse, qui altissimis negocijs in sua Republica occupatissimus, huius tam amplæ artis terminos magis nouerit, æquissimum eris iudicium factururus, quod cum aduersum me fuerit pronunciatum, puratissimus sum delere, & abolere omnia à me dicta, & cantata palinodia nouo orationis genere omnibus hominibus meos errores, measque falsas opiniones commostrare. Sin autem pro me fuerit nõ desistam tamen confiteri librum esse uiri doctissimi, & a me & plerisque alijs ob eius egregias uirtutes plurimi æstimati, sperans illum quoque animum suum compositurum, & omnia æqui bonique consulturum, ac cogitantem nihil esse facilius, quam in rebus difficillimis indagandis in aliquam falsam opinionem incidere. Scientia enim licet firma & congrua sit, non tamen facile inuenitur, vt qui eam non assequitur, ei maxima sit habenda uenia. Et is eo magis tuo acquiescere iudicio debet, quod nouit se abs te uehementer diligì, & maximi fieri. Et si forte fortuna, quæ est tuarum occupationum magnitudo, uacare talium rerum lectioni non potueris, cum summum tibi intercedat amicitia uinculum cum excellentissimo, eodemque Præstantissimo viro Massaria, Doctorum Patauij profitetium facile Principe, qui auctoris huius libri præceptor fuit, illi hoc munus, & iudicium deferre poteris, quem cum ego & iustum, & syncerum, & acerrimi ingenij virum semper cognouerim, illius iudicio & sententiæ libentissime acquiescam. Neque me interim penitebit ad te uirum Præclarissimum hæc mea scripta destinasse, sed potius uehementer lætabor paruum hoc me munusculum, quale Donatellus potest donare, tanquam exiguum pignus, meæ in te obseruantia præstitisse, a quo ceu peregrinus aliquis errans, & ab inuidia simul fluctibus & fortunæ ictibus exagitatus, exceptus, recreatus, ac defensus, beneficiisque summis ornatus sum, cum mea humilitas illorum fuerit præposita amplitudini, ac diuitijs, qui meam dignitatem

DE FEBRE MALIGNA

infringere, ac præcipientem dare totis uiribus conabantur. Non te igitur pigeat, ut post longiorem fortasse quam oportebat habitum de hac re sermonem, & molestiam tibi simul exhibita, omnem tibi felicitatem, & fortunam tuis meritis parem præcatus, sub tui celeberrimi nominis auspicio ad promissam disputationem aggrediar.

Quid sit morbus malignus, & febris maligna.

Cap. II.

COMMUNE consilium ac præceptum est nullam aduersus principia negantes instituentem esse dissertationem, nisi enim ea, quæ in scientijs disciplinisque pertractantur, cum in materiali subiecto, ac re ipsa considerata, tum præcipue in subiecto formali, & considerandi modo conueniant, ea non ad unicam scientiam attinent, sed ipsius genus saltem proximū de necessitate transcendunt, & si inuicem conferantur, mutuoque discutiantur, nullum ordinē, nullam correxionem, sed inanes labores, & innumeras confusiones pariunt. E conuerso, si sub eodem conueniant principio, & ad eundem considerandi modum redigantur, eorum collatio, nexus, discussio, & quorundam admissio, aliorum uero reiectio adeo facilis euadit & disceptationis legibus consentanea, ut is, qui alteram contradictionis ac problematis partem sustinet, contradicentem, eiusque rationes æquo animo audire, ac recte perpendere, & si probæ sint, eis acquiescere, sin secus, melioribus argumentis refellere teneatur. Sed nulla potior, mea quidem sententia, inter Angelucium, & me, penes principia conuenientia excogitari potest, quàm quod ambo de febre, quam nonnulli malignam, alij pestilentem vocāt, disputare aggredimur, ipsamque examini subijciendam esse
volui-

uolumus: non ut accidens quoddam, quod ad prædicamentum qualitatis redigitur, & in eo seriem & subordinationem quandam subiectorum prædicatorumque constituit: non ut ens quoddam est: non ut corporum, quæ generationi & corruptioni obnoxia sunt, passio & alteratio quædam est: sed solummodo quatenus humanum corpus adoritur, & ab eo depelli facile possit, & proinde ambo de natura & curatione liuius febris disputare paramus. In alio insuper ab eo primo loco proposito principio, ac theoremate cõcordes sumus, de maligna scilicet febre recte, accurateque scribere opus esse arduum & per difficile. ad hæc tertium theoremata cõmune quoque statuatur, Nulla uidelicet mortales ægitudine periculofius iuxta & frequentius, quam maligna febre constituti. Quinimo ut tolerabilior, ac facilior nostra euadat disputatio, hoc quartum ueluti nostræ contemplationis optimum principium vnanimiter concedamus, nempe huius tractationis principium esse veram & exactam malignæ febris definitionem. ac, si lubet, concorditer id addamus, tanquam theoremata in ordine quintum, ut scilicet hæc ignorata natura, reliqua omnia, quæ sequuntur, ignorari necessum sit. His omnibus libentissimæ susceptis atque concessis, meum modo sit demonstrare reliqua omnia, quæ in hoc toto commentario ab Angelucio tradita sunt, & perperam scripta fuisse, & à veritatis tramite omnino recedere. Hoc autem & breuibus, & quodammodo generaliter, tum etiam longiori sermone & particularim licebit ostendere. Breuibus quidem, ac per breuem quendam ueluti epilogismum, si principio ab Angelucio proposito quis pro maiori utatur propositione, eique minorem addat hoc pacto: Ignorata malignæ febris natura, reliqua oia, quæ sequuntur, ignorari necessum est, sed Angelucius hanc naturam penitus ignorauit, ergo &c. ille minorem negabit, & ideo ad nos spectat illam probare, sed priusquam id præstem, mihi liceat ostendere Angelucium naturam hanc

aperire & cognoscere nullo pacto potuisse, hoc enim pacto expurgatus facilius conticescet. Cum rei natura per optimam innotescat definitionem, si res definita multiplex & æquiuoca sit, quò fieri potest vt recte definiatur, nisi prius recte distinguatur, omnisque ambiguitas, & æquiuocatio tollatur? Eorù qui sciunt antiquus Magister adeo homonymiam abhorruit, vt omnium suorum librorum principium nullum aliud esse voluerit, quam æquiuocorum cognitionem atque doctrinã, ad hoc, vt illis probe cognitis in omnibus problematibus disquirendis, ac rebus omnibus pertractandis, tanquam pestiferum venenũ nobis aufugienda essent. In hoc quem imitatus est Philosophus optimum agricolam, qui primo adimit impedimenta ad arandum (opus alioquin magis arduum) postmodum arat, & seminat. sic enim ille æquiuocorum definitionem ei, quæ vniuocis competit, longè difficiliorem, præferre non alia de causa voluit. Sed hoc fortasse solus obseruauit Aristoteles? Audiamus, quid hac de re dicat Galenus. Quineus porrò lapsus in definitionibus, qui quæ præter ceteros est singularis (inquit ipse in secundo de differ. puls. cap. 3.) ab illis committitur, quia antequam homonymiam explicue rint, vnana faciunt eorum, quæ varia significant, definitionem, quasi vero non rerum sint, sed nominum definitiones. Me certe vnus aliquando de his præclaris Sophistis, nihil factum est propius, quàm vt enecaret. Cum enim in hunc modum posuisset, quid est plenus pulsus? Subieci variæ significationis nomen esse: quare nec definitionem vnã habere, nisi distincta homonymia sit. Nondum hæc dixeram, cum ille, nescio, inquit, quid nugeris: satis est mihi, si de te disco, quid plenus sit pulsus. Dialecticas mihi istas nugas, quæ medicinã contaminant, mitte. At nihil me, inquam, audiuisti unquam laborare, ut in dialectica definirem. Enim vero id ipsum, inquit, absurdissimum est, quod neque definire auderis, & dialecticis nobis nugis non desistitis obstrepere. Sed dic, lo-

quere,

quere, responde, quis plenus est pulsus? Non potest fieri, inquam, prius quam homonymiam explicauerim. Hic ille exclamabat: rursusque homonymiam & imensas nugas adesse, quæ medicinâ labe factassent, ac nos perdidissent. Imo non nos, inquam, sed uos, qui definire cuncta uultis, perdidierunt. Ecce autem, inquit, etiam conuicijs nos incescit. Non magis, inquam, quam tu me. Ibi ille exiliit, manus allaturus. Sed hic hominem, qui aderam represserunt. Senex autem quidam de illis, qui adhuc remansissent, tacete, inquit, pueri: absque tumultu agite: sinite socium nostrum aperire nobis, quid dicat. Ego hominem intuitus, quid, inquam, rogas? id, inquit, ipsum, de quo disputatis, de pleno pulsu. Vis igitur, inquam, non properare nimium, ut te assequar? Age, inquit, non properaero. Cum ad hoc obticuissent, ueritus ne cunctationem meam non ferret, festinabundus proposui. Quid est canis? Cum hic ex corona quidam responderet, animal quadrupes latrabile. Itaque marinus, inquam, canis animal est quadrupes latrabile: & sydus item cœleste: denique morbus faciei. Ad hæc senex, ut asinus aures iam concutiebat. Cæteræ coronæ aliquid uidebamur dicere, uolebantque omnes, ut quo tandem hæc spectarent, quæ exquisueram, expedirem. Vbi silerent, & mihi aures darent. Tandem uos, inquam, animaduertere puto, accedere ad definiendum ante, quam homonymiam distinxeris, quanta sit offensio. Neque enim nomina sunt, sed rerum definitiones. Quando igitur ab uno nomine res indicantur multæ, necessario erunt totidem definitiones, quot sunt res. Ex quibus Galeni clarissimis uerbis clarum est Angelucium malignæ febris naturam assequi non potuisse, qui prius nominis æquiocationem non distinxerit. Qui de pestilenti febre sermonem instituunt, nulla nominis habita distinctione ad eius naturam indagandam properare possunt, cum pestilens febris, siue cum peste sit, siue citra pestem, siue Epidemica & uulgaris, siue Sporadica statuatur, præter no-

DE FEBRE MALIGNA

minis pestilentis communiter, eandem quoque rationem, quæ penes illius nominis substantiam spectatur, habere possit. nam quælibet febris pestilens ab ingenti, seu vehemēti, seu intensa, seu excellenti, aut si maui, praua, aut maligna, aut venenata putredine proficiscitur, & cordis potissimum vires cum uitalem, & animosam, tum pulsatilem demolitur. At Angelicius qui non de pestilenti febre se uerba facturum pollicetur, sed totius operis inscriptionem posuit, de natura & curatione malignæ febris, ab homonymiæ distinctione immunitatis haberi non potest, cum constet apud omnes aliud esse malignitatem febris quatenus morbus est malignus, aliud malignitatem, quæ febrem, prout pestilens est, comitatur. Nam & articularum uulnera maligna dicuntur, & ulcera plurima, & plurimi pariter tumores, & ut uno uerbo dicam, innumera mala maligna & mali moris, seu male morigerata passim ab omnibus uocantur, quamuis ab omni pestilentia labe procul absint. quinimo quamplurimæ febres nullo pacto pestilentes sunt, quæ tamen, dum praua inserunt symptomata, uitalem uim aliquin non lædentes, malignæ tamen nocitantur, ut apud Galenum & omnes alios tum ueteres, tum modernos Medicos uidere est: qui dum prauum aliquod obseruant symptomata, illud malignum esse, & malignam febrem arguere sæpius affirmant. Cū enim primo de uulg. morb. sectu primo tex. 24. Hippocrates illius constitutionis, quæ nullo modo pestilens erat, sed uulgaris solummodo, seu simpliciter epidemica, morbos & eorū symptomata describens, sic habet, sudabant semper, at non toto corpore, magna extremitatum perfrictio urgebat, ut uix incalescerent, Galenus in commento ait nos in prælagijs didicisse hæc esse malignarum febrium symptomata. Et milles idem Galenus maligna ea uocat symptomata, quæ febribus nullatenus pestilentibus communia sunt. Sed dicet ille, sufficit mihi, ut, si nō maligna febris, saltem malignus morbus sit quoddam uniuocū

quod vniuoce & æqualiter de maligna febre, & quocumque alio maligno morbo prædicetur, quoniam maligni morbi generica natura declarata ex consequenti omnium morborum natura maligna erit aperta. Si quis enim declaret quid sit corpus album, niuis postmodum, & calcis, & gypsi, & lactis albedinem frustra declarabit. Quamuis diuerticulum hoc sit (maligna enim febris absolute prolata, prout malignitatem, quæ reliquis morbis communis est, participat, a pestilenti uocata febre longe distat) nihilominus id omne ei concedamus: non tamen sequitur ipsum malignæ febris essentiam aperuisse, sicuti nec ille, qui interrogatus quid nam sit homo, ipsum animatum corpus sensibile affirmans, hominis naturam aperiet. Sed æsto generis naturam, ac definitionem traditam posse speciei naturam itidem manifestare. Omnia posthac sigillatim examinemus, & quæramus ab eo quid nam morbus malignus siue morbi malignitas sit (si enim a morbo malignitatis abstractio fiat, melius percipi poterit.) Ille hoc declarare uolens pro principio sui discursus assumit Galenum in morbo hæc quattuor distinguere videlicet ideam, magnitudinem, motum, & morem. deinde ait quod cum mos commune genus sit maligni ac benigni morbi, impossibile est scire in quo morbi maligni natura sita sit, nisi prius quis intellexerit, quæ nam sint, per quæ mos ab alijs tribus, idea inquam, magnitudine, & motu, distinguatur. cum autem idea & motus clara sint, & quomodo a more distinguantur non minus clarum, ab his paucis se explicat, & subdit difficilius esse magnitudinem a more seiungere. Separat tamen Galeni auctoritate 3. de cris. 4. ita scribentis: Idea ex proprijs accidentibus cognoscitur; magnitudo ex eorundem quantitate: motus ex tempore accessionis partium: mos ex accidentibus superuenientibus. Ex qua colligit morem esse qualitatem quandam morbo aduentitiam, quæ est signorum superuenientium causa. Verum quoniam hæc forsitan moris definitio si-

bi ob-

bi obscura & moris naturam nequaquam aperiens, sibi uidebatur (non enim qualitas hæc cum obscura & ualde confusa sit, moris naturam patefacit, neque enim a posteriori, & symptomatibus productis aliquid colligi potest, præterquã quod natura hæc uel benigna, uel maligna sit, quod etiam prius, & lōge melius, quã qualitas illa, notum erat) ea propter ut hæc definitio melius præcipiatur, signorum genera in medium adducenda esse, ait. Ut aut id præstet, nonnullas Galeni auctoritates adducit, in quibus signorum diuisionem tradere existimauit, quarum prima desumitur ex 3. epid. sec. 3. com. 3. 4. in qua inquit Galenum signa diuidere in pathognomonica, & assidentia: hoc autem falsissimum esse paulo post apparebit. Altera elicitur ex prima aphor. sec. com. 2. quo in loco scribit Gal. quod signorum aliqua significat passionem, aliqua assident, aliqua iudicant, aliqua coctionem, aliqua cruditatem, aliqua salutem, aliqua perniciem ostendunt. Qua posita diuisione supponit, uti in tradita quoque definitione constituerat, superuenientia signa eadem esse quæ signa morbi morem iudicantia, quod a ratione alienissimum est, ut deinde planū fiet. Hoc autem principio alioquin falsissimo supposito, ita arguit. Non potest absolute dici signa superuenientia esse eadem quæ assidentia, quod quidem concedimus tanquam a Galeno manifestissime in fine commenti iã citati declaratum, & in super addo illam particulam (absolute) ab Angelucio positã superfluum esse, & nihil nos docere, sed potius lectorẽ perplexum & confusum reddere posse: Non item potest affirmari (subdit ille) signa superuenientia esse eadem quæ iudicatoria signa. ut autem id probet, illico, nullo prorsus interiecto uerbo Galeni auctoritatem accipit, qua totum oppositum ab unoquoque qui mente penitus obæcatus non sit, colligitur. Sic enim habet Ang. Nam Galenus ubi considerat rem hanc exacte differre scribit signa moris & iudicatoria signa libro tertio de cris. capit. 4. cum, inquit, superuenientia accidentia

trifariam diuidantur, in ea scilicet quæ morem morbi natura ostendere apta sunt, & in ea, quæ affuturam proxime crīsim denunciant, & quæ non solum signa sed etiam causas crīsis posuimus & quæ sequuntur. Modo arguo ego per te superuenientia sunt eadem quæ moris signa: Sed superuenientia a Galeno in signa moris & signa crīsis diuiduntur, ergo signa crīsis sunt signa superuenientia, quia tanquam species sub genere superuenientium complectuntur. Addit tertio superuenientia (quæ a signis moris ex eo non differunt) non sunt eadem quæ signa salutis aut mortis. cuius dicti rationem assignat inquiring, quia malignitas febris, & signa prauis moris non tollunt signa salutis. sed probatio hæc nulla prorsus est, quia nihil aliud concludit, nisi quod in uno & eodem ægrotante, & eodem tempore, possunt esse plura signa, quorum nonnulla significant morbi malignitatem & mortem, aliqua benignitatem & salutem arguunt, quod sæpissime in praxi usu uenit, & tunc, ut monent Hippocrates & Galenus cum nostra prædictio difficilis, & minus tuta euadat, oportet signorum ne dum numerum sed potissimum uim diligenter perpendere, ac inuicem conferre. Sed ille existimans hæc inuicem differre & huius discriminis probam rationem assignasse, idem rursus affirmare conatur Galeni auctoritate primo proreth. com. 14. in qua scribit. Malignos morbos appellamus, quicumque periculum minantes spem salutis non adimunt. Sed parcat mihi uir iste tantum abest, ut ex his Galeni uerbis possit colligi hæc consequentia, ergo signa moris a salutis & mortis signis sunt diuersa, ut potius totum oppositum, & hæc esse eiusdem classis signa, sed penes magis & minus solum differentia, eliciamus. Cum enim salutis & mortis signa magis & minus suscipiant, nil aliud uoluit Galenus, nisi quod dum asserimus aliquod signum malignum morbum indicare, non tamen dicimus esse pessimum signum & omnino lethale, quemadmodum proreth. com. Auctor de tremore, qui

re, qui delirio ab atrabile cerebrum irrigante prouenit, superueniente affirmare debebat, ille tamen auctor dixit malignos esse non autem mortiferos. Vnde quis Angelucium non mirabitur in Galeni sententia adeo clara fuisse deceptum? Ille tamen ut traditam definitionem moris morbi probam & perspicuam reddat, ita habet. Non referri, inquit, signa superuenientia ad cruditatis & coctionis signa, uel hinc perspicuum est maxime, quia si prauis moris signa stare possunt cum signis salutis, multo est probabilius cum coctionis signis illa stare posse. In his lineis, ni fallor, plures sunt errores quam dictiones. Omittamus ex diuisione prima aphor. 12. a Galeno tradita clare colligi moris signa ad ea quae salutem & mortem, aut etiam coctionem & cruditatem significant, pertinere (secus enim Galenus in signorum enumeratione valde diminutus fuisset.) Nonne coctiones, ut toties scribunt Hippocrates & Galenus salubrem securitatem ostendunt? nonne coctionis & cruditatis signa ab Hippocrate & Galeno prima aphor. 12. inter superuenientia, seu mox apparentia signa (idem enim sunt) clare ponuntur? nonne Galenus 3. de cris. cap. 4. ab eo citato, coctionis & cruditatis signa speciem facit superuenientium signorum? quod nam signum salutis magis certum reperitur, quam coctionis signum, quod tamen ab Angelucio diuersum ponitur? nonne labitur, quia non animaduertit in eodem ægrotante tum salutis, tum mortis signa, tum boni tum mali moris reperiri posse, ut hac de causa cum Hippocrate, & Galeno signorum uim recte examinare debeamus? quid plura? nonne Gal. manifeste coctionis & cruditatis signa in numero subsequantium & superuenientium accidentium morbi morem significantium collocauit? & id iure maximo, quia coctio benignum, cruditas rebellem & prauam & malignam materiam præsertim ostendit. Audiamus Galenum 3. de cris. cap. 4. Si benignus (ait) aut malignus sit morbus ex subsequentibus ipsum accidentibus noscitur, quæ omnia fere Hippocra-

res in progn. enumeravit. In his autem (notet Angelucius,) annumerare oportet coctionis, & cruditatis signa. Animaduertas, dicet ille, testimonium Galeni clarum esse in prima aphor. 12. signa cruditatis diutinum morbum significare necessario, sed ex se neque moriturum nec euasurum hominem ostendere, & ego hoc scio, fili mi, scio certe, sed illud quoque animaduerti eundem Galenum addere quod licet ex se salutem & mortem non ostendant, attamen, si vires ægrotantis expendatur, etiam ex his salutem & mortem licet præcognoscere. sed quid dicemus ad Hippocratis auctoritatē, in qua, inquit Angelucius, ipsum innuere diuersas res esse febrē esse simplicissimam idest benignissimam, & signis securissimis esse firmatam? Quid aliud nisi ipsum fuisse deceptum, & Hippocratem non intellexisse? Vult enim Hippocrates de febribus sermonem faciens, quod simplicissimæ, & tutissimis roboratæ signis ad idem pertineant, & posterius sit prioris explicatiuum, & verumque ad probum morbi morem significandum spectet, vt scilicet simplicitas ex signis tutis manifesta fiat. neque enim mos aliter dignosci potest bonus, vel malus, quam ex tutis & bonis, & grauibus, malisq; signis. Quod autem ad idem spectent, declarat Galenus dum postea in cōmento textus 13. eiusdem 3. lib. præfagiorum, ait Hippocratem eādem sententiam repetere, vt exemplis doceat, quæ nā optima signa sint. Ait enim Hippocrates (subdit Galenus) nam qui incolumes euasuri sunt, facile spirant, dolore uacāt, noctu dormiunt, & alia signa tutissima habent: morituri vero difficulter spirant, delirant, vigilant, aliaque signa eis sunt pessima. ex his autem, quæ diximus, corrui ratio, quā ad idē probandum subdit Angelucius his uerbis. In febre supra omnem fidem ardentissima, & acutissima nulla subest suspicio malignitatis: adsunt tamē necessario cruditatis signa, quia, ut Galenus sæpe docet, cum signis coctionis nemo vnquam interit: quia & ego dicam eundem Galenum sæpius in lib. de

DE FEBRE MALIGNA

crisibus affirmasse neminem unquã absque lethalibus signis
 perijsse, & insuper cruditatis signa malignum morbum, vt
 superius diximus, significant. & insuper ò bone uir impossi-
 le est, ut in ardentissima, & acutissima febre signa adsint be-
 nignitatis, & omnia malignitatis signa procul absint, quo-
 niam, si non alia, difficilis saltem spiratio propter ingentem
 æstum, & vigilie aderunt, & miraculũ esset, si delirium, quoq;
 non adesset: quæ omnia pessima sunt signa, & malignitatem
 morbi significãtia, ut Galeni auctoritate probauimus. Ex fal-
 sis itaque positionibus vult Angelucius, vt colligamus hanc
 conclusionem hoc pacto, superuenientia signa non sunt eadẽ
 quæ assidentia, non sunt eadem quæ iudicatoria, non sunt
 eadem quæ salutis, & mortis, non sunt eadẽ quæ coctionis,
 & cruditatis, ergo sequitur ut ad sola signa morbi morem in-
 dicantia redigantur, ergo sequitur optimam se tradidisse de-
 finitionem, in qua dixit morem esse qualitatem quandam
 morbo aduentitiam, qua est signorum superuenientium cau-
 sa. Ego tamẽ qui iam cũ Hippocrate & Galeno probaui in su-
 peruenientium, seu mox apparentium numero tum crudita-
 tis, tum potissimum coctionis, nec non decretoria signa col-
 locari posse, aperte dico definitionem (si tamen definitionis,
 non autem cuiusdam prauæ descriptionis nomine donanda
 sit) esse falsissimam & nimis latam, & omnino explodendam
 esse. nam & morbi coctioni, & cruditati, & iudicationi, com-
 petere potest. Mirum autem esse nõn debet, si ex hac falsis-
 sima tradita definitione, dum is verissimam purat, sibi occur-
 rat dubitandũ cur Galenus in duobus citatis locis videlicet
 prima aphor. 12. & 3. in tertium epid. 34. signa boni & mali
 moris prætermiserit: & vt hanc tollat dubitationem, in longe
 maiora labatur absurda. Non enim Galenus 3. in tertium
 epid. 34. de signorum diuisione in pathognomica, & assiden-
 tia, vt ipse arbitratur, pertrahat, sed solum dubitat quomodo
 si quis sitim insedabilem, & ardentem & fastidiosum calorem
à febre

à febre adimat ardente tanquam pathognomonica ipsius indicia, possit ardentis febris species conseruari. Ita enim habet. Cæterum hoc loco magna de omnibus signis pathognomicis quæstio existit. nam si ipsis remotis species affectus potest conseruari, alia nobis suppetent signa his pathognomicis ad affectus dignoscendos certiora. quod si statuamus, certe quispiam illa esse appellanda pathognomica merito iudicabit: quæ vero ante pathognomica uocabantur, ea assidentia vocabuntur: ex quibus illa, idest pathognomica separari non possunt, & affectus (ut sic dicam) essentiam constitutiunt, assidentia vero ex his sunt, quæ illis plerumque accidunt, hæc Galenus, qui de superuenientibus ne verbum quidem facit, quia ad suum institutum, & propositam dubitationem nullo pacto pertinebant. Sed quid absurdius secundæ auctoritatis expositione, cum dicat Galenum superuenientia signa assidentium speciem putasse? nam ipse apertissime, ac seiunctim omnia signorum genera proponens, affirmat assidentia nonnunquam simul inuadere, & proprias morborum differentias indicare, siue illæ ad affectus magnitudinem, siue ad partem affectam pertineant, quemadmodum pleuritis declarat exemplo, in qua dolor nonnunquam ad clauiculam, nonnunquam ad hypochondrion pertingit, & decubitus interdum in partem affectam, interdum in oppositam est facilius. Sed parum hoc est, dum superius definitionem moris explicabat, superuenientia ab assidentibus seiunxit, hoc autem in loco asserit probabilissimum esse Galenum superuenientia signa assidentium speciem putasse. Sed quid tandem respondet ad dubitationem propositam? nil aliud profecto nisi Galenum neutrobique exposuisse quid proprie sint superuenientia seu moris signa. Sed ò bone uir, paulo superius eius auctoritatem 3. de cris. 4. descripsisti, in qua ait, si benignus aut malignus sit morbus ex subsequentiibus ipsum accidentibus noscitur, quæ omnia

DE FEBRE MALIGNA

fere Hippocrates in prognosticis enumerauit, in his autem annumerare oportet coctionis & cruditatis signa, in prognosticis uero non alia Hippocrates moris signa præterquã ea, quæ salutem & mortem indicant, quæ tamen tu diuersa facis, enumerauit. Vnde tu, qui aliam ab his naturam superuenientium & morem significantium signorũ, quæ apud te eadem sunt, inuestigare tentas, nodum in scirpo quæris. Sed uideamus quæ nam superueniẽtium signorũ, ex ipsius discursu deducatur definitio. Ex his deducitur (inquit Angelucius) signa superuenientia aduentitię cuiusdã qualitatis ad morbi exitũ bonũ uel malum plurimum facientis in morbo uel morbi causis repertæ esse significatiua. Hanc porrò definitionem ex eo patet falsissimam esse, quia ex falsis assumptis, uera conclusio colligi non potest, assumpta uero a ueritate abhorre fatis superque declarauimus. Sed ut Angelucius id melius assequatur, & eius memoriæ tenaciter inhæreat: Rursus dicimus, quod exitus bonus nil aliud est quam salus, malus uero mors, salus autẽ & mors a salutis & mortis signis indicatur, nihilominus in superiori pagina asserit moris signa a salutis & mortis signis esse distincta. Hæc insuper definitio & assidẽtibus & coctionis, & cruditatis, & decretorijs signis, ut unicuique patere potest, omnino competit. Ex hac autem definitione uult opinor, ut concludamus quod morbi mos nil aliud esse possit, præterquam aduentitia ipsius qualitas in morbo uel morbi causis reperta ad morbi bonum uel malum exitum plurimũ facientis, uerũ si aduentitia, quomodo in causis morbi reperta? Ad hæc quæret aliquis, quæ nã & cuius generis sit qualitas, occulta ne, uel aperta? prima an secunda? aut potius dispositio uel habitus? neque enim sub figura uel forma, aut naturali potentia uel impotentia eam quis locabit. Præterea si aduentitia est, & proinde a morbi natura non prodiens, a quo prodibit? a causis, dicet ille. Cur itaque in definitione disunctiue loquitur, & morbi quin etiam meminit?

meminit? siccinae traduntur definitiones? hocine est rei natura aperire? Quae nam poterunt ab hac explicata benigni vel maligni morbi definitione curatiuae indicationes hauriri? quae praefagia? Non ne obscuritatis & confusionis plena est? & post longum audientis laborem nil prorsus docet. Exempla vero, quae subduntur, ridicula omnino sunt, praesertim dum inquit bilem putrefactam, ut putrefacta est, febrem gignere, bilis enim, ut putrefacta est, non amplius febre creat, sed quatenus putrescit, nam putredine finita febris cessat. Et prout putrescit, non febrem simpliciter generat, sed febrem putridam. dum autem addit, quod quatenus bilis, ore ventriculi vellicato, syncopem, & ciborum fastidium inducit febre gignit malignam, causam malignae febris ab eo paulo post aliam poenitus euertit, quia sequitur malignam febrem non ex solo prauo humore & sordido, sed etiam ex oris ventriculi imbecillitate, si ita fors ferat, ut patientes ea laborent, excitari posse, quia hi a bile etiam naturali, & nulla praua putredine, & sordicie inquinata, in febribus praua ab eo ennumerata symptomata perpeti consueuerunt. His peractis mouet instantiam, & eius solutionem ponit, in quibus arbitror neque Porphirium, neque Auerrhoidem ipsum, si in humanis essent, uel dubitationis, uel responsionis vim, aut cum superioribus nexum, aut illationem, aut consequentiam aliquam, aut argumentandi formulam ex eius dictis excogitare posse, & tota haec pagina adeo innumeris scatet erroribus, ut longo uix tempore possent omnes explicari. & postmodum concludit, quod ex tanta rerum falsitate, ignoratione, & confusione facile est colligere quid sit mos, & quomodo ab idea, magnitudine & motu distinguatur. Et qui nam benigni morbi sint, & qui maligni, quod utrum uerum sit, qui illa scripta uiderint, iudicium ferant. Demum contra ea, quae de more, de signis superuientibus, & de benigno ac maligno morbo ab eo scripta fuerunt, tres affert dubitationes, quarum pri-

DE FEBRE MALIGNA

ma ad malignitatis nomen declarandum spectat, secundā
 ad distinctionem inter morbi malignitatem & magnitudi-
 nem, tertia, quam mouet Argenterius, ad morbi malignitatis
 naturam pertinet. Cum tamen aduersus decreta, quæ falsa
 sunt, frustratoria sit omnis dubitatio, frustratorium quoque
 esset, uel ipsas dubitationes, uel eius responsiones longiori
 examini subijcere. Omissa igitur prima tanquam nullius mo-
 menti, dum secundā affert, inale ascribit Gal. ipsum uoluisse
 quod malignitas morbi aliud non sit, quam maior quædam
 recessio à naturali statu, sed id probat Angelucius, quia lib. de
 totius morbi temporibus, c. 6. scribit morbū, qui sua natura
 magnus sit, ex urinis oleaceis, foedis, pinguibus, & alijs le-
 thalibus signis manifestari, at urinę tales indicia sunt maligni-
 tatis, ait Angelucius, idē est igitur malignus morbus, qui ma-
 gnus. Ex qua quidem dubitatione ita proposita, primum col-
 ligo Angelucium sibimet contradicere, nam in hoc capite sæ-
 pius salutis & mortis signa à signis morem indicantibus se-
 iunxit, nunc autem cum Galeno fatetur signa hæc & reliqua
 lethalia signa esse malignitatis indicia. Secundo dico quod
 Galenus eo loci hoc non asseruit: nec potest hæc consequen-
 tia colligi, urinæ oleacæ significant magnum morbum, er-
 go significant magnum recessum, quia tunc Galenus per ma-
 gnum morbum non intelligit recessum, sed magnum gene-
 raliter dictum, qui tres morbi magni significationes comple-
 ditur. nam magnitudo ut etiam Galenus fatetur secundo de
 differ. puls. cap. 6. valde æquiuocam habet significationem
 quinimo ipsemet Angelucius triplicē magnitudinis significa-
 tum ex Galeni auctoritate quarto meth. 6. statim subinfert.
 ut quis iure ipsum mirari possit, quomodo tam clara Galeni
 dicta non sit assequutus. Addo tertio responsionem ad pri-
 mam dubitationem inanem prorsus esse, cum enim non ape-
 riat, qua de causa, non omnibus, sed quibusdam tantummo-
 do insidiosis & obscuris malignis existentibus morbis, etiam

ij qui aperte maligni sint, qui longe plures sunt (nam etiam malignæ febres per propria malignitatis signa se pandunt) tale nomen fuerunt sortiti, dubitationem nullatenus euellit. quinimo valde hallucinatur, dum ait externa quædam vlcera morbos esse malignos, sed apertos, eo quia sensibus pateant, licet enim soluta continuitas, & vlcus, qua vlcus, sensibus pateat, nihilominus eius malignitas, & vlcus, quatenus malignum, difficile cognoscitur, & obscurum est, & non nisi ex uana medicamentorum, & curationis institutione depræhenditur. Omissa autem solutione secundæ dubitationis, quam potuit ex Galeni uerbis, illico post dubitationem propositâ descriptis, diluere: Certum est, quod responsio quam affert ad tertiam, nulla est, & Galeni interpretatio erroribus scatur: nam magnitudinem nunc cum malignitate confundit, & impossibile est, ut magnus morbus plurima habeat salutis signa. quomodo autem ea Galeni auctoritas primo pro reth. audienda sit, superius declarauimus. Neque minus falsum est maligna ulcera, quæ sunt in extrema carne, & longissime absunt a partibus præcipuis, à quibus pender animalis uita, uitæ periculum minare non posse. si enim pars alioquin remotissima, consortium, & colligantiam cum partibus habeat principalibus, & praua symptomata, & mortem ipsam inferre potest. quo fit, ut articulorum uulnera, etiam si non sunt in parte uitæ necessaria, sunt tamen maligna, quia graua his subsequuntur symptomata, & maximum periculum minantur. In huius denique capitis calce colligit morbi malignitatis definitionem, inquiring illam esse qualitatem adscitiam ad morbi exitum bonum, uel malum momenti plurimum habentem, in morbo uel morbi causis repperam. Et quamuis tanquam falsissima & inutilissima satis superque a me fuerit in superioribus reiecta, liceat tamen hoc unum addere præsentem definitionem non morbi malignitati, sed mori tantummodo adaptari posse. Absurdum autem est in exiguis ulceribus malum

DE FEBRE MALIGNA

exitum esse semper difficilem sanationem, cum eorum pluri-
ma, & præsertim cancerosa, & articularum cruenta ulcera,
seu uulnera mortem facile possint accersere, ut ex 4. meth. a
Galeno docemur, quo in loco uulnera hæc ab eo cacoete,
uocantur. ab Hippocrate autem & Galeno ulceris & vulne-
ris nomen sæpissime confunduntur.

De causis, & locis malignæ febris.

Cap. III.

SUPERIORIS capituli rubrica, seu titu-
lus fuit de natura maligni morbi & malignæ
febris, seu quid sit morbus malignus, & ma-
ligna febris, nam quidditas, & natura idem
sunt: Veruntamen conscius ipse sibi, se febris
malignæ naturam, & quidditatem minime
declarasse, in hoc capite, quod de causis & loco malignæ fe-
bris inscribitur, rursus, nescio qua alia ratione ductus, ad
formam, quæ quidditas ipsius est, declarandam accedit, &
reliquis Medicis præsertimque præceptore suo doctior vide-
ri volens, insigniori putredine non contentus, addit scædiorē,
& sordidiorē (quasi his verbis intimius huius febris natu-
ram penetrauerit) putredinem esse malignitatis formam. ut-
que id probet, Galeni testimonium & auctoritatem sibi non
deesse putat: cum tamen Galenus in auctoritatibus ab eo
adductis, de sordicie, & scæditate ne uerbum unquam fecerit,
imo unica excepta auctoritate, quæ est 3. in tertium epid.
23. in qua magnam putredinē appellat, in reliquis locis nul-
lum adiunctum, aut epitheton putredini apposuit. Sed toto,
ut aiunt, cælo aberrare mihi videtur, dum pro formali mali-
gnæ febris causa efficientem proponit. siquidem putredo,
provt calorem habet annexum febris causa est efficiens, ut
lib. de

lib. de morb. causis docet Galenus, prout est quidam determinatus modus augendi, & excitandi calorem, & quatenus putredo est, causa efficiens euadit putridæ febris: prout putredo, & passio hæc à praua, & maligna sinit materia, malignam febrem itidem effectiue producit. si quis vero ulterius perquirat, quæ nam sint huius putredinis causæ, is non amplius malignæ febris (vt Angelucius arbitratur,) sed putredinis causas indagatur. & tunc, vt Galenus, & Aristoteles docent, hic quarto, meteor. cap. proprio, ille ij, Meth. & 3. in 3. epid. com. 1. putredo omnis ex humida fieri materia uidetur, ex causa uero efficiente extraneo præter naturam calore. Quod si ulterius inuestiget a quibus causis extraneus hic calor exuscitetur, tunc ad prohibitum perspiratum, ad obstructions, & adstrictiones, & consimiles causas putredinis, sed mediatas, confugiet, quemadmodum crudi, & visceridi, & crassi succi immediatæ, & proximæ obstructionum causæ sunt, aucti uero caloris remotæ, & putredinis remotissimæ existunt. Quod si proprii oblitus instituti, & capituli inscriptionis diceret se non febris malignæ, sed malignitatis febris formalem causam assignasse? inanis esset fuga, quoniam causa, quæ dat esse rei, in eodem genere causæ dat ea, quæ rem ipsam consequuntur: & si putredo febrem creat, prout praua & maligna est malignitatem febris effectiue producit. Sed rursus se se extricare contendet inquiring, non malignitatis febris, sed putredinis ipsius malignitatis formam tradere, sed in maius tunc labitur absurdum, quia cum sordida, maligna, uehemens, seu intensa putredo in idem recidant, nihil distabit causa à causato, & forma ab eo cuius est forma, quod tamen a ueritate alienum est. nam luminis priuatio ab eclypsi, & animal rationale ab homine, si non re & subiecto, saltem nomine, & ratione, distant. Dicit ille, non considero malignam putredinem per se & absolute, sed in respectu ad humanum corpus, quod affligit. si sic, ergo, prout malignam febrem in eo producit,

D considerat,

DE FEBRE MALIGNA

considerat, & subinde cogitur fateri causam efficientem esse
 malignæ febris, vt supra dictum est. Dicet tandem, quomodo
 sordidior putredo non est forma malignitatis in febribus, cū
 impossibile sit aliam ipsius formalem causam excogitare?
 apud illam forsitam est impossibile (Nam scitum est Arce-
 silai dictum. Nemo vellus portat ad fullonem) non tamen
 apud eos, qui in logicis disciplinis fuere versati, & Aristote-
 lis, & Galeni dicta rectè perceperunt. Si enim per malignam
 febrem eam, quæ non pestilens est, intelligimus, sed malè
 morigeratā solummodo, hanc formaliter considerando vnà
 cum Galeno eam esse dicimus, quæ periculum minatur, &
 praua infert symptomata, vt ait quarto Methodi, & primo
 proreth. 14. aut in qua prauorum symptomatum periculum
 instat. Quod si pestilentem intelligamus, eius forma consistit
 in hoc, vt hæc praua symptomata præcipue, & principaliter
 in cor ipsū inuehat, & facultatem vitalem dictam, fatiget.
 Sicuti autem putredinis formā interitus est seu corruptio na-
 tiuæ caliditatis, ita malignæ putredinis forma est vehemens,
 seu praua & venenata eiusdem natuæ caliditatis corruptio.
 Sed clarius adhuc loquemur, si formæ subiectum addendo,
 eam corruptionē, aut potius combustionem quandam esse
 dicamus venenatæ & prauæ humiditatis, seu materiæ. nam
 quale putredinis subiectum est, talem esse passionem & pu-
 tredinem ab eo profectam necesse est. In toto vero subse-
 quenti discursu nil aliud demum concludit, quam putredinē
 quamlibet ex caliditate, & humiditate communiter oriri,
 quod nemo est, qui ignoret. licet falso quodam corrolario,
 id colligat, dum ait tandem, quod calor & humidum præter
 naturam nihil aliud sunt, quam putredo. Videns postmodū
 se nihil ad malignitatis causam attinens declarasse. (In omni
 siquidem putredine sordicies reperitur, quia omnia putrescē-
 tia, propria humiditate ab extraneo calore euocata, inquinata,
 & sordida euadunt) aut forsitam aliquid excellenti putre-
dine

dine obscurius proposuisse, cur putredo maligna seu inten-
 sa, aut, ut ille ait, sordida euadat, explicare aggrediens, ad quo-
 rundam auctorum vt Fern. Veiga, & præceptoris sui placita
 se confert, & eorum dictis, ut arbitror, malæ & ordinatis, &
 intellectis, (modo enim de malignæ putredinis causa inter-
 na, & immediata loquitur, nonnunquam de loco, interdum
 de causa externa & confusissime uerba facit) postremo lo-
 co duo colligit Theoremata unum ex præceptoris sententia,
 aliud ex propria opinione aduersus Georgium Agricolam.
 Primum est posse reperiri pestem sine febre, quod nos non
 negamus, quippe quod ex Galeno colligitur, sed dum
 subdit deinde, quod fieri potest, ut homines varijs par-
 tium morbis laborent absque ulla febre, eo quia uenenati
 humores aggregari, putrescere, & corrumpi possunt extra ve-
 nas tantum, & illi pereant, quia putridi halitus è putredinis
 foco ad cor mittantur, & necem afferant, & spiritus extin-
 guant priusquam febrem succendant: hoc nos tanquam abso-
 lutum reiiciendum esse arbitramur, quando quidem a quocun-
 que foco putridi halitus eleuentur, si hi cor petant, necessa-
 rio putrida febris accenditur, vt ex Galeno primo de differ.
 febr. clare colligimus. Neque ullum pondus habet probatio,
 quam statim subinfert, quia licet uenena ab animalibus iacu-
 lata cor petant, & illud corrumpant absque ullo febris inter-
 uentu; atamen nulla putredo, seu putridi halitus cordi com-
 municantur. nam putredo a corruptione ualde distat. Secun-
 dum Theorema est, falsissimum esse reperiri pestes aliquas
 cum febre intermittente, quod quamuis alij quoque ante ip-
 sum asseruerint, & longe melius demonstraerint, falsum ni-
 hilominus est nullum reperiri locum in toto Hippocrate &
 Galeno unde hoc colligi possit, quia tradit Hippocrates 3.
 in tertium epid. tex. 64. in illa peste, quæ sua tempestate plu-
 res regiones populata est, vulgatas fuisse tertianas, quartanas,
 & quotidianas, quas nomine nocturnarū appellat. Nec est ut

has continuas accipiamus, quia etiam continuas propria uoce subiungens enumerat, & subinde ipsas ab intermittentibus iam dictis disiungit. Posteaquam uero quibusdam objectionibus responsionem ab Hippocrate, Galeno, & innumeris alijs de promptam attulit, quæ causam reddit, cur pestis modo hoc, modo illud animalium genus corripiat, respondet cuidam aliæ dubitationi, quã superius propositam fuisse supponit. Ego tamen (vt ingenue fatear) cum diligentius ipsam perscrutauerim, nunquam potui adinuenire, quare & responsionem tanquam inutilem & falsam mihi liceat prætermittere, quod autem falsa sit, ex eius uerbis colligo, in quibus ait. Non enim abundans humiditas putredinis foedæ (seu dicamus nos malignæ aut intensæ) causa est, sed illa, quæ est inepta, vt ab innato calore contineatur: possunt febres aliæ materiam habere humidiorẽ, sed non magis refugientem a calore virali: hoc enim putredinosæ tantum humiditatis est proprium, hæc ab illo. Sed dicam ego in quacunque putredine cuiuscunque sit humoris, seu humiditatis, rei putrescentis humiditas effluit, & ab extraneo euocatur calore, & ab innato rei putrescentis calore non amplius cohercet, ergo quacunque humiditas putrescens pestilẽtem febrem, aut malignam creabit. Posteaquam formalem causam se aperuisse credidit dubitat, qua nam qualitate putredinis malignitas humanæ uitæ insensior sit, caliditate ne, an humiditate. quæ quidem dubitatio ad putridam febrem generaliter acceptam potius attinet, quam ad pestilentem, in qua praua qualitas occulta potius & humanæ uitæ a proprietate aduersaria cor & innatũ calorem demolitur, quam humiditas uel caliditas. Et quamuis satis incongrua sit comparatio, cum humiditas ex parte materiæ, & ex parte passi, caliditas uero ex parte efficientis se teneat, & omnes sciant nullam esse ferè comparisonem inter passiuam & omnium imbecillimam, & ut sic loquar, indolificam qualitatem, & omnium maxime actiuam, nihilomi-

nus respondet ad dubium inquiring putredinis calorem magis ægrum vrgerè quam illius humiditatè. Cuius rei causam reddens, inter cætera quæ profert inconuenientia (quæ plura sunt) illud absurdissimum habet, putredinosam humiditatem per accidens, putredinosum uero calorem per se in arcem uitæ, & innatum scilicet calorem agere. quasi calor calorem, & idem se ipsum per se corrumpat. quid turpius? calor enim per se non nisi a contrario patitur frigore. quod si calor præter naturam & intensior, in natium & minus intensum agit, & aliqua contrarietas penes intensum & remissum adesse videatur, id tamen nobis non aduersatur, quia intensior calor per se remissum intendit; & extraneus & intensus in natium & remissum seu moderatum agit, non per se, sed ex accidenti & secundario eius scilicet, subiectum & humidum corrumpendo, & absumendo. Mouet deinde duas dubitationes, quæ maximam caloris actiuitatem in corpus humanum maligna febre conflictatum tollere uidentur, in quibusdam uero fundamentis, quæ pro ijs diluendis ab eo proponuntur, & in earum solutione, quot errores committat, vix potest explicari. quid plura? ad id usque uenit, ut asserat humores sordide putres non ideo maxime nocere, quia calor multus præter naturam in illis uigeat actu, sed quia calidi sunt uirtute & energia. Et statim sibi ipsi contradicens ait, quod quamuis calor præter naturam in ijs humoribus factus sit remissior, in alijs tamen humoribus, quos deinde aggreditur, intensior semper & estuosior redditur, & sic priorem responsionem, distinctionemque de calore actu & potestate labefactat. Sed parum hoc est, nam paulo post affirmat sordidam putredinem antequam toti massæ humorum communicetur, actu & seipsa paruim naturæ nocere, uirtute, & per effectus, quos edit, illi esse nocentissimam, quid pulchrius? quid doctius? Quid alijs uerbis est opus? Galeni demum auctoritatem interpretatus 9. simplic. capit. de

DE FEBRE MALIGNA

terra famia, in qua scribit febres pestilenciales calore non esse uehementes, eandem inculcat distinctionem, scilicet, has febres, quatenus pestilenciales sunt, actuali calore non esse uehementes, sed energiaco uehementissimas esse. sed melius fecisset dicendo pestilentes febres, ut pestilentes sunt, neque actuali, neque energiaco calore, neque ulla alia manifesta qualitate agere, sed solum praua eaque recondita, cordi tamen & humanæ uitæ inimicissima. Seipsum autem declarans subdit, se ita pronunciaffe, quia licet pestilenciales, ut pestilenciales, actuali calore non sint uehementes: nihilominus quatenus in ipsis interna uiscera magna aliqua laborant inflammatione, sunt calore actuali uehementissima. & statim sibiipsi contradicens inquit Galenum adimere in febribus pestilentibus uehementem calorem tum extra tum intus: quod an possibile sit interno uiscere inflammatione laborante, & utrum Thucididis historiæ, & Auic. dictis concordet, alijs iudicent. Thucydides enim refert tantum fuisse in ea peste in intimis partibus calorem, ut ne uel leuia tegumenta proferre possent. Et Auic. ait, quod sicuti hæ febres mitescunt exterius, ita conturbant interius. adeo enim intus exuriunt, ut dixerit Galenus syntexim seu colliuationem huiusce febris inseparabile signum esse. Iam uero de causa effectrice, quæ omnium maxime erat explicanda, & præsertim à qua nam causa sordida illa putredo generetur, ne uerbum profert, quod reliquis putridis febribus quibuscunque non sit commune. In materiæ autem malignitatis contemplatione peregrina, ut uideo, & praua illa utitur distinctione, inquiens hanc materiam vel esse continentem, vel subiectiuam. Primam porrò explicans hanc cum affecto loco, & malignæ putredinis foco confundit. Si enim uere loqui uelimus, malignæ febris subiectum non prauis humoribus, sed humanum corpus est totum. Malignæ, autem putredinis materia subiectum ue prauæ sunt humiditates putrescē

res. loca vero, in quibus prauæ illæ humiditates reperiuntur, rectius præcipuæ partes, & primario affectæ, & putredinis fomes seu mineræ nuncupatur, ut apud Galenum uidere est, tum alijs in locis, tum potissimum in 11. meth. med. dum ita scriptum reliquit. Ac si quidem totum corpus dictorum iam singula, idest putredo, obstructions, & alia, occuparint, etiã toti corpori per contraria succurrendum est: sin unam partem quampiam putredo inuaserit, illi adhibenda iam dicta sunt remedia. Sane non easdem omnes partes uacuationes medicamentauæ requirunt, cum & temperamentis, & posituris, & forma, & omni denique constitutione naturaque inter se dissideant. hæc a Gal. At uero de subiectiua ab ipso uocata materia loquês nihil sui in mediũ profert. Sed solis aliorum placitis contentus fuit. Inter quæ dari ephemeram pestilentem affirmat. Quam cum sciam inter modernos, quosdam non ineptis rationibus reiecisse, quas Angelucius, proprijs dictis nulla ex parte labefactat, in ea refellenda non immeritor. Hoc vnum noto, quod dum habet odoramentorum uim spirituum substantiam solum attingere, valde fallitur, cū ignoret Galenum 4. de loc. affec. 8. pro pulmonum substantia ualenter exiccanda, ut homines a phthisi præseruaret, sæpius odoramentis & præsertim hedycrois, & alijs præciosis, & odoratis unguentis fuisse etiam usum, frustra autem id fecisset, si spirituosam tantummodo substantiam attingere possent. Dum aut probare nititur, quod præptius humores illi putres ad malignitatem uergût, qui propter inflammabilitatem uel adustione uel pinguedine contractam facile inualescunt, & diutius propter crassitiem calorem impressum retinent, exemplum adducit canceri & elephantiasis, quæ torius cancer est, quod quidem proprio dogmati aduersari maxime videtur, nam omnes tumores cancerosi, & ex adusta melancholica geniti, egerime ad suppurationem deueniunt, quia eorũ materia putredinem uix concipere potest, quomodo uero bilis,

amara cum sit, pituitæ pinguedinē tribuat, explicatu difficile est, nam pinguis fere omnia dulcia sunt, & dulcia sæpius pinguis. Sed dum paulo post subdit humorem biliosum malignum à Galeno appellari, cum erodit, & putrefacit, quid ad rem? aliud enim est carnes, & solida corpora exulcerare, aliud malignam putredinem inducere. Dum supponit talem euadere bilem dum crassior sit, crassiorem uero fieri propter pituitosum succum admistum, ualde aberrat, quia bilis illa crassa erodit, quæ syncera est, & a colore exusta ternioribus resolutis partibus crassior est reddita. Si uero pituitæ, quæ propria frigiditate, & humiditate uim erodentem obrundit, misceatur, nõ adeo facile erodit, ut nobis erysipelata, in quibus bilis cum serosa sanie miscetur, & erysipelata œdematosa, manifestant. Phagedenæ uero & serpentina ulcera à bile crassa, sed potius syncera procreantur. Sed quid frustra id probo, cum Angelucius paucis post uerbis affirmet bilem ex se symptomata inducere acutissima, pituitam uero bilis impetum retundere? Quod autem inquit eos, qui maligna febre laborant, si quis tangat, primo tactu carnes leuiter calentes habere, sed diutius manu contingente candentis ferri simillimas exhiberi, se parum in medendis malis exercitatum ostendit, & dum id a pituita prouenire affirmat, in Galeni libris præcipuis non esse uersatum patefacit. is siquidem secundo de differ. feb. cap. 9. ait manum, dum pituitosa materia putrescit halituosum & uaporosum calorem ueluti per colatorium, & cribrum quoddam transmissum percipere. Sed alijs, adductis ab eo auctoritatibus seu parum intellectis omissis, accipio illam, a qua deinde ratiocinandi occasionem sumit. Hippocrates (inquit) primo epid. sec. 2. tex. 25. ait febres quasdam uulgatas eo tempore fuisse, quæ omnino nunquam intermittebantur, sed inuadebant omnes more febris tertianæ naturam referentis, & uno die aliquantum remittebantur altero ingrauescebant, & omnium erant, quæ in id tempus in
ciderunt,

ciderunt, violentissimæ, longissimæ, & laboriosissimæ & cæte-
 ra quæ sequuntur. Sed cõcedamus Hippocratem de malignis
 & pestilentibus febribus sermonem habere, quod tamen fal-
 sissimum est, quia constitutio illa nullo pacto fuit pestilens, &
 in super vt Angelucius quoque concedit, malignæ & pestilẽ-
 tes febres acutæ sunt, Hippocrates vero ait has febres aliarũ
 omnium quæ in id tempus inciderũt, fuisse longissimas: esto,
 inquam, eas fuisse pestíferas, & ex hoc videamus quomodo
 in logica & conficiendis argumentis se gerat format. hunc
 syllogismum hypotheticum. Aliquæ malignæ febres sunt
 tertianæ continuæ non tamen exquisitæ, ergo sunt spurix;
 sed quid tum? ergo febres malignæ sui natura sunt tertianæ
 continuæ spurix? consequentia non valet, quia ex particulari
 assumpto non nisi particulare consequens colligi potest, er-
 go sequitur, quod aliqua solum maligna febris erit tertiana
 continua notha. Præterea si sui natura omnes tales essent,
 sequeretur, quod è conuerso causi nothi essent pestilentes,
 aut omnes, aut saltem vt plurimum, quod est falsissimum. Eli-
 cit deinde aliam consequentiam non minus falsam hoc pa-
 cto. pestilentes sunt tertianæ continuæ spurix, ergo sunt ex
 pituita bili permixta utroque humore putrescente malignè.
 Cur autem maligniter putrescant, aut quomodo id fiat, non
 aperit. Postea consequentiæ absurditatem à longe aspiciens,
 dubitat an cum bile possit interdum atrabilis permisceri,
 idque concedere, & quibusdam friuolis rationibus probare
 videtur, & quasi eadem sit ratio de humoribus in uenis ma-
 gnis, & extra venas, seu ut alij tradunt in præcordijs, & primis
 uenis putrescentibus, subdit dubitandum non esse de spuria
 tertiana ex atrabile (per tertianam autem absolute pronun-
 ciatam non nisi intermittentem Galenus, & omnes intelli-
 gunt) quia Galenus 2. de differ. febrium. 8. ait quod per ea,
 quæ de biliosa, & pituitosa febre simul mistis scripta sunt, li-
 cet ad melancholicam febrem transferendo, eius cum vtra-

DE FEBRE MALIGNA

que illarum complexionem, ac confusionem pariter cōiecta
 ri. Sed quid ad rem nostram, cum Galenus eo loci nō de spu-
 rijs tertianis, sed de tertianis cum alijs febribus complicatis
 loquatur? imo ad rem maxime facit, subdit ille, quoniam si
 vno & eodem tempore in diuersis focis bilis, & melancholia
 possunt putrescere, quid impedit, quo minus in eodem foco
 contineantur? sed esto vera consequentia, non tamen valet
 hæc sequella, in eodem loco continentur, ergo in eodem lo-
 co simul putrescunt, quia sequeretur etiam, quod oēs febres
 continuæ, ex succis alimentilibus putrescentibus profectæ,
 essent spurix, cum succi alimentales semper diuersi generis
 in eodem loco contineantur. Sed multo minus valet hæc
 alia, sunt in eodem loco, ergo in eodem loco inuicem misti,
 & vnam quandam, ut ait Auicennas, complexionem nacti hi
 duo humores bilis scilicet & malencholia, eodem tempore
 putrescunt: ita vt vterque humor putredinis principium, aug-
 mentum, declinationem, & incinerationem simul & eodem
 tempore nanciscatur. Quæ vero ab illo subduntur rationes
 ad idem probandum, prorsus inanes sunt, & ab alijs moder-
 nioribus labefactatæ. Hoc unum addi potest, quod in uenis
 alimentales succos continentibus, facile est, vt propter eorū
 mutuam aggregationem, miscellam, & contiguitatē, inuicem
 exactius misceantur, & ita simul misti putrescant: non autem
 in alijs locis a uenis propositis separatis, atque distantibus.
 Dubitat postremo (quamuis dubitatio frustratoria sit,) quæ
 nam ex his duabus febribus mothis sit deterior, & carpit Al-
 timarum, qui de intermittente tertiana febre loquens, ait no-
 tham, quæ sit ex bile & pituita magis formidandam ac diutur-
 niozem esse. Sed quid? non ne sæpius experimentum nobis
 demonstrat has febres per plures menses perdurasse? non ne
 in quodā iuvene id obseruauit Galenus? sed Angelucio par-
 cendum hoc est, quia per paucos annos, medicinam fecit.
 Male tamen se gerit, dum addit, ea, quæ de intermittente fe-
 bre

bre dicta sunt, posse quoque ad continuas transferri, cum ualde sit dispar ratio, ut infra apparebit. Quid autem uelit, dum in fine capitis scribit malignam febrem posse fieri ex humore vno varie secundum varias partes constituto, idque ita accipiendum esse, ut referatur interdum ad partes quantas, interdum ad partesuales, quia eadem humoris pars secundum quantitatem accepta potest qualitate, & vi actiuosa agrotum torquere benigne & humaniter, qualitate uero energiaca, & latente trucia symptomata inducere, ego prorsus non intelligo, & Delio, ut opinor, ei opus esset enarratore.

Ad quod genus febrium reducatur maligna febris. Cap. IIII.

IN tertio capite quatuor problematibus propositis, primi solummodo discussionem profiteretur. illud autem est, ad quodnam genus febrium maligna febris redigatur. Quamuis autem in superiori capite malignam febrem non modo ad putridam, uerum etiam ad hecticam & ephemeram reduci posse affirmauerit, sui tamen oblitus, quasi ad putridas tantummodo redigatur, omissis duobus reliquis generibus, ad aliquod putridæ febris genus attinere supponere uidetur. Et illorum ante omnia sententiam euertere conatur, qui eam ad synochum reducendam esse affirmarunt. & quamuis hi per plures annos artem medicam diligenter exercendo, id uerum esse experimento ipso obseruarint, ipse tamen adeo sibi arrogat, ut eos dicat toto cælo aberrare, eo quia in febribus malignis particulares, & recurrentes accessiones non uiderint, quasi sibi maior adhibenda sit fides, qui uix per biennium aut paulo plus medicinam fecit, quam ijs, qui in praxi iam occaluerunt, & inueterati sunt.

DE FEBRE MALIGNA

Sed missam facio experientiam. Duabus putat rationibus eorum sententiam labefactare, cum tamen ambæ ad vnicum argumentum, & illud leuissimum & minime concludens redigi possint. Quod quidem vt obscurissimæ illius doctrinæ lumen aliquod afferamus, ad formam syllogisticam secundi modi secundæ figuræ ita reducatur. Febres synochæ seu continentes ex sanguine uel feruente, uel putrescente oriuntur: Febres malignæ neque ex feruente, neque putrescente sanguine fiunt: Ergo malignæ febres non sunt synochæ. Maiorem porrò propositionem veram & vniuersalem esse, vti cū decebat, nulla ratione probat, sed solum eius terminos declarat, aitque synochū putrem ex sanguine fieri putrescēte, id est ad putredinē eunte, nō autem iam putrefacto, si enim, inquit, iam putrefactus sit, sanguinis formā iam amisit, & in flauā, uel atrā bilem abiit, & proinde ex eo iam putrefacto uel biliosa, uel melancholica febris, & subinde vel tertianus, uel quartanus circuitus habens generatur (hanc autem distinctionem attulit, ne quis ei Gal. auctoritates obijceret, in quibus ait tres solum esse putridarum febrium penes succos putrescentes differentias, & sanguinem putredine exustum in bilem flauam & atram migrare) sed de mus sanguinem seu aggregatum illud ex quatuor succis alimentalibus conflatum, & exactæ mistum per putredinem exustum & assatum in bilem flauam, & atram migrare, non ob id sequitur omnes continentes febres ex sanguine fieri putrescente, hoc est ad putredinem eunte: quia si malignæ & pestilentes sint, ex sanguine, & aggregato ex succis alimentalibus dictis corrupto, & praua & venenata qualitate infecto generantur, quum ubi primum corruptelam conceperit, postmodum putredinem concipit. Iam vero aliud est putrefactio, aliud corruptio, ex putredine utique uerum est in bilem & melancholiam ratione feruoris, si nam statim in principio, saltem paulo post migrare: sed ex corruptione quamuis propriam naturam amittat, &

humanæ

humanæ naturę aduersariam induat, non tamen in bilem uel flauam uel atram uertitur: & proinde dum post corruptelam à putredine inuaditur neque tertianos, neque quartanos profert circuitus, putredinem uero à corruptione tanquam speciem a genere differre clarissimum est. Quod si Angel. quartū meteor. Arist. non uiderit, aut nō recte perceperit, consideret an sanguis, dum extra uasa & propria conceptacula in alium locum se recipit, an statim corrumpatur, & nunquid citra putredinem & exustionem, prauissima inferat symptomata, & uitalem potissimum uim maxime labefactet nec ne. Sed nondum (dicit quis pro Angel.) ad argumentum respondisti; maiorem enim propositionem non reprobasti, imo neque minorem. deliras? an potius ita stupidus es quicunque sis, ut querās annulum, quem habes in digito? non ne uides ob Angel. Theoremata prauè admodum ordinata, me coactum fuisse falsam, quam attulit, distinctionem euerte re, & eodem tempore ad minorem respondere? nullum dices, uideo responsum, Angel. autē minorem rationibus adeo corroborauit, ut labefactari uix possit. Sed quæ nam sunt (obsecro) hæ rationes? Minor erat propositio. Malignæ febres ex putrescente sanguine non fiunt. Rationes hoc probantes sunt, quia uidelicet ex sanguine, uel synochæ, dum scilicet sanguis ad putredinem it, uel biliosæ, aut melancholicę, dum iā putruit gignuntur. Præterea, si demus malignā febrē ex sanguine fieri, ait Ang. illam febrē, quæ reuera mitior, suauior, & minus periculosa est, malignam, & alijs putridis febribus deteriorem facimus. Ego tamen affirmo, quod propter assignatam rationem, consequentia falsa est, quia sanguis ut dictum est non putrescit sub forma propria, sed iam corruptus, & praua qualitate infectus. quinimo non sanguis solum, sed bilis etiam tum flaua tum atra, si propriam & ordinariam naturam serauerint, atque putrescant, non aliam quam usualem, & ordinariam biliosam, a tribilaremque febrē proferre possunt.

DE FEBRE MALIGNA

possunt. & quamuis exusta bilis flaua, uel atra cōtinuas quartanas easque mali moris (licet raro) producere ualeant; nō tamen unquam pestilentem gignent, nisi prauam & uenentam qualitatem, & corruptelam antea conceperint. Tunc enim solummodo insuetam, & extraordinariam putredinem exhibent. Sed concedamus aggregatum ex succis alimentabilibus esse biliosum à prædominio, uel a tribilare, si prauam naturam induerint, febremque pestilentem produxerint, nō tamen tertianos, aut quartanos periodos exhibebunt. Cur dicet ille? quia, inquam ego, dum humor prauus putrescit in uenis propter exquisitam cum ceteris probis succis misionem, & propter prauas fuligines ad cor elauatas, uirtus expellens (quæ ad proprium munus obeundum uegeti & robusto calore indiget) adeo labefactatur, ut nulla, quæ alicuius momenti sit, fieri possit putrescentis, & vitiosi humoris expulsio: & proinde febris remanet continens. Omnes enim illustriores Medici in hoc concordant, ut febres typos nanciscantur, quia humores putrescentes a foco putredinis ad alias partes excutiuntur, uel extra uenas nobiliores, uel à corde remotiores. Quod autem ait reliquos tres humores quum computruere genus minime mutare, falsissimum est, nam flaua bilis, & pituita, dum à calore putredinali assantur, abeunt in atram bilem, & hac potissimum de causa, quartanæ febres biliosis, & pituitosis febribus subsequuntur, ex bile scilicet & pituita exustis generatæ. Laborat postmodum vehementer Angelucius, ut quādam ex Galeni dictis obiter sibi oblatam ambiguitatem soluat: Francisci que Valesii vera solutione repudiata, propriam affert responsionem. Cum enim Galenus synochum modo mitem, modo ardente febre acutiore (ut ipse arbitratur) vocare videatur, solutio (inquit ille) consistit in hoc, ut tertiana continua, seu ardēs febris sit acutior, in tēsiōne, synochus cum putredine acutior diurnitate & morosa pertinacia. Dij boni sunt ne dubia & incerta (si tamen talia sunt)

lia sunt) & obiter, ac ueluti transitu quodam a Galeno prolata uerba pro clarissimis, & ex professo in proprijsimo loco exaratis suscipienda? Quis non uidit Galenum in proprio de febribus libro in peculiari de sanguineis febribus tractatu aperte dixisse ex sanguinis transmutatione simpliciores tum in alijs, tum caliditatis qualitate mitiori febres fieri, quia licet plurima caliditas manui tangenti se se offerat, est tamen omnino mitis, ut ea quæ in balneo contrahitur? arbitrandum ne est Galenum adeo insulsa æquiocatione uti? Acutum esse calorem ab ijs, quæ facile cutim & carnem intimius penetrant sumpta metaphora, una cum priscis illis medicis dicemus. Sed calorem acutum id est diuturnum uel morose pertinacem, quis unquam enunciabit? Galeni commentum in Hippocratis lib. de vulg. morb. ab Angelucio citatum, facile est interpretari, quia dum ait synochum ab ardentibus acumine differre, nil aliud uoluit, nisi, ut etiam Valesius sentit, synochas esse minus acutas, & minus mordaces. dum autem subdit Hippocrates est enim biliosa & deurens, & peracuta, hoc non ad synochum, sed ad exurentem referendum est, uti peracuti nomen nobis insinuat. Quod si quis etiam uellet ad synochum hæc uerba referri, ita essent intelligenda, ut causam reddant, cur synochus de genere ardentium sit dicenda, non autem cur acutie ab ardentibus differat. sed quis hominem non mirabitur, uidentem ipsum post primæ opinionis reprobationem, secundam in medium proponere tanquam a prima diuersam? quid enim distat dicere malignam febrem synocham esse, & continentem esse, & nullam usque ad crasim mutationem habere? Angelucius non alio medio hanc Triuerij opinionem reprobatur, nisi eo quia maligna febris ex putrescente sanguine fieri non potest: & nunc rursus quasi nouum quoddam id sit, & a prima opinione diuersum, ait non minus falli eos qui malignam febrem synochum esse affirmant, & ex tota massa sanguinis putrescente fieri decernunt. sed mittamus

DE FEBRE MALIGNA

hoc (dicit aliquis) quia forsitan solutiones nouæ erunt, & a prioribus longe diuersæ: illas igitur audiamus. duplici (inquit) nomine errorem committunt, primum quod febrem eiusmodi synochum faciunt simplicem, cum tamen composita sit, quia sicut sanguis facit per se synochum, ita bilis tertianam, pituita quotidianam, melancholia quartanam, quare continua febris ex tota sanguinis massa æqualiter putrescente facta non solum synochus est, sed etiam tertiana, quotidiana, & quartana continuæ. Noli Angeluci ita properare, sed paulisper subsiste si uis ut te assequar. Tardus enim nature sum, & festinantes haud facile consequor. Te humanitatis, & quas pulchras vocant, litteras possidere, forsitan quis concedet, non tamen philosophica, aut medica facultas adeo facile, & præpropere percipi potest. Philosophia contemplatiua, cuius pars & ueluti germē est Medicina, ut tuus inquit Cicero, in ipsis uersatur rebus: Humanitatis uocatæ litteræ congruum de his rebus loquendi modum nos docent, unde longe distant hæ facultates, & longo uix tempore eas homines consequuntur. uis hoc videre? nondum in Galeni doctrina sanguinis significatum assequutus es: quo fit ut minus mirandum sit, si falsissimam proposueris consequentiam. Si enim accipiatur sanguis pro aggregato ex quatuor succis alimentalibus, hic putrescens facit febrem simplicem sanguineam, quia hi succi simul mixti ueteri naturaliq; seruata proportione in uno & eodem loco computrescunt. Nec minus ridicula est alia consequentia, dum ait secundo, quod isti febres malignas faciunt tertianas continuas non synceras. Si enim uera esset consequentia ergo uel nunquam sanguineæ febres, & synochi cum putredine crearentur, uel si fierent, essent biliosæ febres continuæ sed nothæ, quod est ualde absonum & a Galeni doctrina in 8.9. & subsequentibus libris de medendi methodo tradita alienissimum. At uero dum Rondelctij placitum affert, non desunt in suis dictis contradictiones, obscu

ra, & indistincta (ut sui moris est) pronunciata. Sed quis iure forsitan ipsum excusabit, quoniam Rondeletij sententiam cōfutare res admodum ardua & magni momenti erat. Appēdix porrò, quam suo discursui de malignæ febris imparibus diebus exacerbatione, contexuit, nullam cum Rondeletij relata & descripta sententia, affinitatem habet, quam tamen, ut omnibus se multa scire manifestaret, apposuisse credo. ego uero, cum ad telam inceptam non attineat, eam libenter missam faciam, si tamen Angelucium prius admonuero, quod dum ait diebus paribus exacerbari non esse referendum ad humorem pituitosum, vel melancholicum, sed ad longitudinem exacerbationis & morbi malignitatem, & pertinaciam, his uerbis ineram profert nugacitatem. Nam accessionum, & exacerbationis longitudo, & morbi pertinacia nō ab alia causa præterquam ab humoris vel crassitie, vel lentore, uel ambobus, & materiei frigiditate dependent. Demum Ludouici Mercati placitum approbat, cuius summa ea est, ut maligna febris per omnes febrium continuarum differentias vagari possit, & nullam habeat propriam, & peculiarem speciem, ad quam reduci, vel a qua denominari habeat, sed omnes illi sint communes & familiares. ipsa uero sit semper eiusdem naturæ, seruans in vnaquaque specie sibi propriam, & peculiarem conditionem. Ex qua quidem opinione nil aliud concludimus, nisi febrem pestilentem (hæc enim illa est, quæ sibi propriam naturam seruat) ex cuiuslibet succi alimentalis maligna putrefactione generari, huius tamen, vel illius, prout hic vel ille in venis residens nobilioribus magis copia, vel mala qualitate peccans, & naturæ molestus, aut obstructionibus obrutus, vel naturali calore destitutus maligna putredine corripitur; quod utique non nego. non ob id tamen sequitur, ut pro varij succi maligna putredine corripiti, varij circuitus, & ij quidem aperti atque distincti suboriantur, quia propter causam in hoc capite superius adductam, nulla fere sit

DE FEBRE MALIGNA

humorum putrescentium a putredinis foco aut alijs locis, ad alias partes transmissio, quæ momentanea, ac sensibilis dici possit. vt proinde maligna & pestilens febris conclusa, & ea quidem continueus, de necessitate remaneat. Hoc autem in loco lectores his, quæ ab eo dicuntur, attentos exopto, vt hoc mihi dubium soluant, an scilicet ipse vel nimis sibi arroget, quam plura ignoret, uel è contrâ. Mercati siquidem sententiam suscipit, approbat, & inter cæteras omnes extollit, sed ait ipsam suppleendam esse, & hunc sibi laborem à Mercato fuisse relictum, vt inquirat, cum omnibus æque communis esse possit maligna febris, quæ tamen sit ei magis familiaris, & tãdem Hippocratis auctoritate quadam ductus colligit, propriam & frequentiore malignitatis sedem esse in febre tertianæ naturam referente. Quam Galenus in Hippocratem scribens, ait fieri non ex vno succo, sed pluribus, & proinde continuam esse tertianam non tamen exquisitam, sed non hanc quia exquisita propria appellatione ardens dicitur, sed audiât modo quantum sibi tribuat Angelucius. Vidit maximã apud practicantes hac in re extare controuersiam. Vidit neminem adhuc fuisse repertum, ex his quos retulit, qui malignã seu pestilentem febrem tertianam continuam imitari dixerit (nemo enim id determinare ausus fuit.) Vidit Mercatum dixisse ad diuersas febrium differentias a Medicorum doctissimis non sine magna ratione (notent lectores hæc verba) reductam fuisse: uidit Mercatum nullum ei Typum assignare voluisse, quia propria in ægotantibus obseruatione alioquin diuturna id decernere non valuit: & ipse nihilo secius, qui praxim vix lambere iam incœpit, id determinare aggreditur. Video statim lectores apud se quæstionem dirimere, & nimiũ sibi, asciuisse vendicasseve Angelucium pronunciaturos: sed priusquam sententiã ferant, audiant quantum ignorauerit. Paulo superius pagina, scilicet 18. dixerat se de febre pestilentia non esse loquuturum, & nihilominus quilibet aperte videt,

nisi

nisi mente obcæcatus sit, Ludouici Mercati sententiã, quam approbat, non nisi pestilenti feбри adaptari posse. Verum audiamus, quid scribat, dum speculationem aut laborem à Mercato sibi derelictam aggreditur. Quid tandem astruit? omnia profecto ab eo pronüciata vni ab eo primum & principaliter iacto fundamento innituntur; quo quidem tãquam falsissimo sublato omnia profus corruere necesse est. est autem fundamentum Hippocratis auctoritas secundo in primum epid. 25. quam quidem ad pestilentes febres nullatenus attinere superius demonstrauimus.

Num, & quatenus maligna febris, sit contagiosa. Cap. V.

APVT hoc reliquorum omnium profecto breuissimum est, sed tot absurditatum capita, tot falsitatum ramos, aut potius radices continens, vt si quis veller singula tum dicta, tum dictiones refellere, maximã & temporis iacturam facere, & paginarum multitudinem impendere cogèretur. Multis itaque consulto prætermisissis, ea, quæ minus absõna videntur esse, perpendamus. Duas in illo quæstiones extricare pollicetur. Videlicet an febris maligna contagiosa sit; & quo pacto per contagium alteri cõmunicetur. Videamus num extricauerit, an potius intricauerit. In primo problemate dissoluendo vitur histeron proteron & quæsitum quia est, quæsito si est præponere videtur, illud autem hac conclusione discutere conatur, inquires, si putredinis focus respirationis organis proximus sit, ita vt halitus, inde emissi, neque fracti neque rescicati ad os perueniant, quod indicat intolerabilis oris fœtor, illi contagiosa sua virulentia adstantem hominem inficiunt, dummodo ora

DE FEBRE MALIGNA

in se sint inuicem conuersa, exspiratiue ab ægri ore vapores, ore itidem excipiantur ab eo, qui ægroto adstat, propter facilitatem, pronitatem, & latitudinem viarum ab ore ad cor: hæc illius sunt verba. Sed dicit junior, dum ais, si putredinis focus respirationis organis proximus sit, & quæ sequuntur, illa particula (si) nobis distinguendum esse iudicat, & nihil certi, ac determinati concludit. Tua igitur interest distinguere & determinare an in febre maligna putredinis focus sit organis respiratorijs proximus, uel remotus, seu problema indidissum penitus remanebit. Determinaui (dices) dum de loco primario affecto, seu, ut tuis uerbis utar, dum de materia malignæ febris continente sermonem habui. Quid declarasti, inquam ego? declarasti, in quibus, materiam putrescentem, eiusque focum esse in uenis seu uasis magnis, & prope cor. Sed quæ & qualia sunt hæc uasa, inquam rursus? Ad pulmonem ne attinent, uel ad cauam dictam uenam, aut magnam arteriam? O stulte, mihi, in quibus, qua ratione vis hunc focum in pulmonibus residere? si enim id ponamus omnes maligna febre laborantes maxima orthopnoea, ac quadam ueluti suffocatione laborarent, ergo, inquam, focus ille erit in uasis interualis, & in uisita constitutis. Vtique, dices, neque enim opinandum est in febre non adeo uehementer pestilenti, sed maligna simpliciter dicta, de qua mihi sermo est: & quæ non ita acuta est, ut illa, ut in sequenti capite declarabo, putredinis focum uel in corde, uel adeo prope cordis, & spiritalium membrorum regionem reperiri. Si ergo, inquam, hoc iam declarasti, cur nunc sub dubio ponis, quando tuum erat quæstionem dirimere? Quod subdis de oris foetore leuissimum est, quia signum hoc pestilentis quidem febris, & malignæ putredinis, seu corruptæ & uitiosæ materię putrescentis timorem affert, non tamen uel proprium, uel inseparabile pestilentis & malignæ febris signum est. Solum enim hec tice pestilentis inseparabilis est nota, non tamen propria, quia non-

nunquam

nunquam a uentriculo, narium meatibus, ab ore, dentibus, faucibus, & vicinis partibus, in alijs quoque febribus, quæ pestilentes malignæque non sunt, foetor emergit. Sed esto ab omni maligna febre foetorem inseparabilem esse, quis unquam dicet intolerabilem oris foetorem putredinis focum proximum iudicare, & non potius maximam humorum putredinem & corruptelam, ut omnes fatentur, significare? Insuper, ait ille per contagiosam effumationem in ægrotante putredinem ipsam ab vna parte alteri parti communicari, ergo fomitis propinquitas frustratoria, & superflua erit, quia effumatio illa contagiosa, cū intra corpus putrido, extraneoque calore affectum ab vna ad alteram partem prompte permeet, & communicetur, ab externi, & ambientis aeris frigiditate, & siccitate frangi, & resicari non potest. Sed paulisper subsistere in illis verbis opere precium duxi, in quibus ait, quod prauis halitus sua contagiosa virulentia adstantem hominem inficiunt, dummodo ægri & absidentis ora in se sint inuicem conuersa. Namque si per solam emissionem ab ægrotantis ore contagiosi halitus adstanti possent impartiri, & perinde ac sagittæ per ballistam in scopum aliquem iaciuntur, ei communicari, procul omni dubio illa mutua oris conuersio maximam vim ad contagiam haberet, & causæ quodammodo sine qua non, vicem gereret. Sed præter halituum emissionem illam, quæ ab ægrotante expiratione ipsa fit, multo magis concurret, & necessario requiritur, attractio eorundem halituum, quæ ab absidente inspiratione ipsa perficitur. Vnde opinor ego quod cum aer ægrum ambiens halitibus, qui ab eius ore, cutisque meatibus prodierunt, fuerit inquinatus, satis superque sit, ut aliquis ægrotantis cubiculum ingrediatur, quoniã si corpus præparatum nactus fuerit, cum aerem illum infectum, velit nolit, inspirare cogatur, facile est, ut contagium in se recipiat: idque eo facilius, quo ægrotanti propinquior, & aer prauioribus, & vehementiorem vim habentibus halitibus iniqui-

inquinatus fuerit, quod si ut perpulchre admonet Angelucius ora in se mutuo fuerint conuersa, adhuc facilius febris pestilens adstanti communicabitur, dummodo alia superad datur conditio, ut scilicet ægrotans, & absidens hoc sœdere inuicem conueniant, & ea lege ambo respirent, ut quamprimum ægrotans expirauit, absidens tamprimum inspiret. Sed miror quomodo uir hic adeo diligens, & accuratus, in hac mutua conuersione, solius oris meminerit, & nasi oblitus fuerit, quem tamen non ita honeste, ut os ipsum claudere nobis licet, nisi dicet et Angelucius, quod quis, callide admodum agendo, aspicijs naso admotis ægrotantem inuisere posset. Sed fatua admodum esset cautela, cum quanto magis nares comprimeret, & earum foramina meatusque angustaret, tanto magis os ipsum aperire cogeretur, nisi suffocari malet. Neque possum persuaderi ipsum os pro tota facie sumpsisse, & synecdoche figura usum fuisse, quemadmodum apud Virgilium habemus, dum ait, conticuere omnes intentique ora tenebant, & apud Ouidium, os homini sublime dedit, nam præter id quod apud Medicos non licet figuris uti, ut omnis ambiguitas euitetur, hæc insuper figura suo sermoni aptari non posset. aliud enim est sumere partem pro toto, aut è conuerso, aliud partem pro alia parte omnino diuersa: & semper Medici de respirationis vijs loquentes tum oris, tum narium mentionem habent. ipse autem septies os ipsum ponit nariibus post habitis, quod non alia de causa factum esse opinor, nisi quia os proprie sumptum intellexit, quemadmodum ex dictis, quæ de ore profert, facile conijcimus, & præsertim dū scribit manifestum & intollerabilem oris foetorem, halitus nō fractos, nec resiccatos ad os peruenire, nobis indicare, & dū facilitatem, pronitatem, & latitudinem viarum ab ore ad cor proposuit. Cur autem de contagij modo loquens, prauis halitus emissionem per insensibilem transpiratum factam abiecerit, inquiens illam prope ægrum absidentes non contami-

mare, quia ingenti sua tenuitate facile dispergitur, in minima abicit, obruitur, & omni ui ab externi aeris amplitudine priuatur, ego prorsus non intelligo.

Quid differat maligna febris a pestilenti, & num ea sit morbus epidemicus. Cap. VI.

VM primi quæsti solutionem aggreditur, inquirens scilicet quid differat maligna febris à pestilenti. Hoc primum supponit, Galenum vtramque febrem pestilentem appellare. Secundo accipit eundem Galenū hoc discriminis inter illas posuisse, quod altera

idest uere pestilens homines apprehendat cum peste, altera uero idest maligna homines corripiat citra pestem. Vtrum autem Galenus malignam simpliciter dictam febrem sub pestilentis nomine comprehendat, & utrum uoluerit alteram uere pestilentem dicendam esse, alteram autem non uere, & utrum Angelucius Galeni mentem assequutus sit, partim ex dictis in primo capite apertum est, partim ex dicendis in præfenti adhuc clarius euadet. Vt itaque declaret Angelucius, quid differant hæ duæ febres, & quid sit febris pestilens cum peste, & quid febris pestilens citra pestem, proponit in primis tum Iousserti, tum Mercati sententiam, quæ quidem in hoc consistere videtur, ut prima ex aeris tantum contagionem fiat, secunda uero, quam Angelucius malignam uocandam censet, ex morbofo apparatus, aut ex prauis alimentis proficiscatur. Quam utique sententiam Angelucius hac ratione & hisce uerbis redarguere uidetur. Cum enim, inquit ille, ad constitutionem febris pestilentis duo concurrere necessum sit: ut ea sit pluribus communis, & ut sit maxime lethalis, hominesque maxima ex parte enecans, quos apprehenderit,

DE FEBRE MALIGNA

henderit, ut ex Galeno colligitur 3. in 3. epid. 20. Cur accide-
 re non possit ex communi aliqua causa verbi gratia ex pra-
 uo victu in annonæ caritate, vel etiam ex praua aeris consti-
 tutione, vt maligna febris morbus sit communis, hoc est vel
 endemius, vel epidemicus: neque sit vere & proprie pestis,
 quia licet grauis valde, & periculosa sit: ægrorum tamé maior
 pars euadat sedula adhibita curatione? sunt morbi commu-
 nes plurimi carétes malignitate, sunt morbi communes per-
 niciosissimi qui pestem faciunt, cur non possint & morbi ali-
 qui communes inter hos medij, qui scilicet neque periculo
 & malignitate careant, neque tamen ad summam illam, &
 extremam pestis perniciem accedant? hæc ab Angelucio,
 Mihi nunc sit dicendi locus, & ut breuior sim, omitto Ange-
 lucium sui Iousberti, & Mercati potissimum decreta non ef-
 se assequutum, quia ex utriusque, & præsertim Ludouici Mer-
 cati uerbis colligimus potius malignam febrem in pluribus
 grassari, & per contactum medio aere in alios migrare, &
 proinde magis communem morbū esse, quam sporadicum:
 omitto ipsum endemiorum seu uernaculorum morborum si-
 gnificatum non intellexisse: missum facio impossibile esse, ut
 febris maligna sit grauis ualde & periculosa, & ægrorum ma-
 ior pars euadat, etiam si sedula adhibeatur curatio, quia ij so-
 lum euadere possunt, qui uires ualde robustas, & morbo ro-
 bustiores obtinent, qui quidem per pauci sunt: namque dum
 morbi epidemici grassantur, eos succumbere, & ægotare cre-
 dendum potius est, qui uires imbecilliores habent, quoniam
 qui uires robustas sortiuntur, omnia perferunt, omnia cōtem-
 nunt: uires autem robustæ optimam corporis constitutionē,
 & primarum qualitatum Symmetriam, & probam humorū,
 & penes copiam, & penes qualitatem, constitutionem, comi-
 tari solent: his inquam omnibus consulto prætermisissis, maxi-
 mam in paucissimis eius uerbis controuersiam noto, & con-
 tra eum sic arguo. Quam febrem malignā tu uocas, Galenus,

Vt tu ipse in capitis initio declarasti, pestilentem nominar,
 sed pestilens febris à Galeno uocata, vt statim supra affirma
 sti, & cum eodem Galeno concessisti, has duas habet condi
 tiones, tanquam proprium characterismum, ut sit pluribus
 communis, & maxime lethalis, & multos perimat, seu ut
 alij recte aiunt, maiorem partem perimat eorum quos appre
 henderit, ergo pestilens febris, quam Galenus citra pestem,
 tu autem malignam appellas, non potest esse talis, vt maior
 pars ea ægrotantium euadat: Si enim ita sit, nõ amplius pro
 prium characterismum, neque pestilentis, & perniciosæ no
 men retinet. Ex quibus patet eius argumentum nullũ pro
 fus esse, quia licet dentur morbi epidemici pestilentes, &
 epidemici non pestilentes, non tamen dantur medij, quia
 sequeretur hoc absurdissimum, quod idem secundum idem
 esset eodem tempore contrariorum susceptiuum, & morbus
 esset pestilens, & non pestilens. verissimum est inter pestilen
 tes dari latitudinem, & magis & minus, quemadmodum &
 epidemici non pestilentes possunt esse magis, & minus beni
 gni, non tamen sequitur dari morbos inter hos, pestilentes
 scilicet & non pestilentes, medios: quia vel habent iam pro
 positum characterismum, & sunt pestilentes, vel eo carent,
 & sunt simpliciter epidemici, non tamen maligni aut pesti
 lentes. hæc fusius, quam par sit, dixisse volui, vt Angelucius
 hanc doctrinã melius assequatur. Si enim in logica facultate
 ipsum versatum existimassem, satis ei fuisset dicere contra
 ria quidem media suscipere posse, non tamen contradic
 toria, vt in post prædicamentis capite de oppositis, & in libro
 perihermenias de affirmatione & negatione loquens, Philo
 sophus docet. Colligamus modo, quod Angelucius Galeni
 mentẽ non fuit assequutus, dũ credidit ipsum per pestilẽtem
 cum peste intellexisse morbum communem, seu epidemiã
 perniciosam, per pestilentem sine peste, febrem pestilentem
 sporadicam, & malignam uocatam febrẽ. longe inquam a

DE FEBRE MALIGNA

scopo aberrat. Quod si cupiat emendari, & paucissimis ver-
 bis veritatem ipsam audire, sciat ille pestilentem febrem
 vel ex communi causa, eaque prauo corrupto ac venenato
 aere prodire, & hanc Galenus pestilentem cum peste febré
 appellauit: vel ex praua dieta, seu prauis alimentis, seu etiã
 morboſo apparatu prouenire posse, tuncque vel hæc praua
 victus ratio quæ ad cibum & potum attinet, ex qua postmo-
 dum morboſus apparatus exoritur, communis est, & pestilens
 febris creatur, quæ epidemica re uera est, & a Galeno uoca-
 tur febris pestilens citra pestem: uel praua dieta ad eundem
 cibum & potum attinens, aut morboſus apparatus est parti-
 cularis, & ex hoc illa febris pestilens exoritur, quam plures
 moderni malignam uocitant, & inter morbos non quidem
 pandimios, sed Sporadicos cõnumeratur. De pestilente cū
 peste & aere ipso contaminato tum 2. epid. 1. tum 3. in 3.
 epid. tum alibi loquuti sunt Hippocrates, & Galenus. de fe-
 cunda nempe pestilente citra pestem meminit Galenus tū
 primo, de differ. febr. vt post apparebit, tum lib. de cib. boni
 & mali succi cap. primo, tum secundo, de nat. humana com.
 3. tum in initio primi lib. epid. dum inquit Hippocratem ex-
 plicans non omnes communes morbos in aerem tanquam
 communem causam referendos esse, sed in dietam quoq;,
 vt cum totus exercitus infecta ac corrupta aqua vsus codẽ
 morbo correptus fuit, & cum in caritate annonæ semiputre
 frumentum, aut similia praua alimenta plurima pro nutri-
 mento ingerere coguntur. Pestilentem autem febrem sed
 Sporadicam, & malignã à neotericis appellatam, plus hæc
 tempestate in nostris ægrotantibus cernimus, quam in no-
 stris Codicibus legamus. Sed ad Angelucium reuertamur,
 qui paulo post rationem reddens cur Galenus malignam fe-
 brem pestilentem uocauit priuatim, ait hoc fecisse, primum,
 quia dantur febres malignæ ex morboſo tantum apparatu
 enatæ, secundo, quia hoc differunt maligna febris, & pesti-
 lens:

lens, quod feбри pestilenti causam præcipue dat vitiati aeris inspiratio, morbosus uero apparatus est solum conditio sine qua non, & occasio quædam: malignæ feбри contra causam præcipue dat morbosus apparatus, inspiratio uero aeris vitiati occasionem solum præbet, & est tantum conditio sine qua morbosus apparatus febrim forte non excitaret. In quibus paucis dictis primum pugnancia scribit, quia in primis lineis dixerat dari febres malignas ex morbo solum apparatu enatas, & postea exhibet distinctionem, in qua ait, tum pestilentem tum malignam febrim utrumque requirere scilicet tum aerem vitiatum, tum morbosum apparatus: secundo distinctionem, quæ tradit, risu dignissima est, quia sequeretur, quod in eadem aeris constitutione & corruptela ambæ febres pestilens scilicet, & maligna, seu pestilens cū peste, & citra pestem uagarent, & vna ab alia distingui non posset. Et ut opinor, hæc absurda tam aperta fuerunt in causa, ut Angelucius pro quadam ipsorum medella in tradita distinctione addiderit illud uerbum (fortasse) quod quidam ex eorum est genere, quæ causa sunt, ut scriptoris enunciatum nihil lectori docere possit. Sed quid ad Galeni auctoritatem, quam ex primo de differ. febr. ca. 4. Angelucius desumpsit, respondebimus? Galenus semper de pestilenti febre loquitur eo loci, quæ vulgaris est, atq; pestilens. Dum autem inquit fieri nonnunquam ob humores in corpore existentes ad putrescendum paratos, cum breuem aliquam occasionem ad febris originem ab aere ambiente acceperit animal, non uoluit hanc breuem occasionem sumere ab ambiente putrescibili euaporatione infecto, ut postea clare se ipsum exponit, neque aliquo pacto corrupto & uenenato, sed manifesta aliqua qualitate, quæ ad putredinem conducat, donato: neque enim aeris corruptela, uel a putrescibili euaporatione infectio, breuis quædam occasio dici potest, cum maxima potius hæc dicenda sit. Insuper non inquit animal hanc bre-

uem occasionem fumere ad febris pestilentis generationē immediate, sed ad febrem communiter dictam, ut hac de causa breuis hæc occasio ab æris præsertim caliditate defumatur: quemadmodum nobis declarant febres pestilentes ex uitiosis succis propter praua alimenta annonæ caritate vrgente a plebe & pauperibus ingesta, subortæ. hæc siquidem hiemis tempore, etiam si prauis succi in corpore cumulati iam sint, non vulgantur, sed solum ubi æstiuum tempus aut ei propinquum incipit dominari, uti dum uernū tempus ad calidum & humidum magis uergit, quam pro sui natura conueniat. Ex quibus patet quin etiam cur Galenus non causam, sed occasionem uocauerit. Quemadmodū enim aer putrescibili euaporatione infectus, aut corruptus in pestilenti febre gignenda, efficientis, corpus uero prauis humoribus refertum, materiæ, & patientis uim obtinet, ita dum nulla praua sed sola manifesta qualitate aer donatus est, ut puta caliditate, ab hac febris sui natura ephemera produci potest tanquam ab effectrice causa, a qua deinde febre prauis succi in corpore cumulati occasionem nacti malignæ & pestifera putredine corripuntur: cuius quidem malignæ putredinis aeris caliditas non efficiens & immediata causa, sed breuis occasio dici debet. appellat autem breuem. Diuinus uir occasionem, non autem leuem, vel remissam, aut imbecillam, ut nobis significaret hanc aeris manifestam qualitatem non quidem fouere diutius pestilentem febrem, & malignam putredinem, quemadmodum facit aer putrescibili euaporatione infectus, sed solummodo extranei caloris occasionem exhibere.

De signis malignæ febris. Cap. VII.

DIRIVS QVAM ad symptomatum malignam febrem indicantium catalogum se cōferat, ait Medicum debere esse perspicacissimum, ut uelut ex alta specula quæcunq; uel remotissime significant principes partes læsionē esse perpeffuras, cito prōpteq; cognoscat. Sed querā ego ante omnia (IACOBE Præclarissimæ) quo nā pacto id fieri possit, cū ipse in primis huius capituli lineis dixerit malignā febrē illā dici, quæ grauiora infert symptomata superueniētia, quā febris facies præferat. Si enim, ut post affirmat, ad febrē hāc significandā uis maxima est in symptomatis, & symptomata malignam febrem comitantia & proprie significantia sunt symptomata superuenientia, & ex Hippocrate superuenientia a mox apparentibus nō differunt, & mox apparentia in febris principio adesse nō possunt, quia solum pathognomica & assidentia, simul inuadunt, & insuper si febris maligna nam modo ex superueniētib; symptomatibus, uerum etiam ex ijs grauioribus quā febris facies præferat dignosci tantummodo potest, & symptomata a principio sui ortus grauiora esse uix possunt, sed dum primum incipiunt, remissa sunt, & paulatim, uel saltem aliquo determinato temporis ductu & interuallo intenduntur, quomodo fieri potest ut Medicus, etiam si perspicacissimus, & oculatissimus sit, possit febrem hanc remotissime cito, & prompte cognoscere? Sed demus superuenientia symptomata, quæ, ut ait, sola sunt malignitatis propria posse in principio apparere, & inter malignæ febris pathognomica connumerari, dum inquit commune esse omnibus his symptomatis febris scilicet malignæ proprijs ab eo uocatis, farocius,

DE FEBRE MALIGNA

færocius sæuire, valde hallucinatur, quia ex symptomatum, quæ morbi propria sunt, magnitudine & uehementia, non mos, sed magnitudo seu recessus a naturali statu cognoscitur, ut sæpius Galenus affirmat, & ego in primo capite iam ostendi pleuritidis exemplo. Quod autem tradita ab eo symptomatum diuisio, neque Galenica, neque uera, sed insufficiens sit, omnes norunt, qui Galeni doctrinam in principio libro de different. ipsorum traditam legerunt, ac recte per ceperunt. Reddit deinde rationem, cur malignæ febres ex Hippocratis quoque sententia lenes sint, a principio, & inter reliquas huius rei ualde friuolas causas, quas adducit, ait hoc prouenire propter humoris putrescentis crassitiam, quia crassa sensim concipiunt putredinis ignem, quo concepto citius & magis exurunt, quam non crassa: item crassa non ita late concepti ignis radios emittunt ad cutem usque, ut ea quæ sunt minus crassa, ut in ferro candente, & accensa stipula videre est. Sed concedo tenuem humorem facilius accendi, & citius ad ignitæ stipulæ instar effulgere. crassum uero ut melancholicum ægre & ut ait Galenus, ad lapidis instar aut testæ, longiore tempore accensionem concipere, sed quid tum postea? quotiescunque crassus humor exacte fuerit accensus, quid prohibebit, quo minus calor præter naturam propter partium continuitatem innati potissimum caloris merito, per uniuersum corpus diffundatur? non ne tum in bubonibus, quorum causa ephemera febris acceditur, tum in accessionibus quartanarum febrium a melancholico putrescente humore, quo nullus crassior est, prouenientium, hoc quotidie cernimus? in quartanis enim copiosissimus calor ad cutem usque in singulis accessionibus paucarum horarum spatio diffunditur. Aliam causam esse posse inquit, humoris cum primis maligni non multam copiam, quoniam si uti malignitate viget, ita etiam esset multus, momento fere temporis hominem opprimeret. Hæc tamen causa multis

sa multis

sa multis nominibus damnanda est, & primo quia materia alioquin paucissima si putredine febrem accendat, non tollit quin calor præter naturam ad extremas usque partes copiosus perueniat, uti dictum est. Sed paucitas seu exigua copia materiæ putrescentis, ut ex Galeno in 2. de differ. febr. ultimo cap. colligimus, est solum in causa ut febris & accessiones citius finiantur. Secundo cum febris maligna continua sit, & per plures dies perdurans, & putredo contiguos & prauos humores in continuis febribus assiduo depascat, priusque nõ desinat donec uniuersus humor putredine exustus & consumptus fuerit, impossibile est, ut in febre maligna humor prauus putrescens adeo paucus sit, ut ratione exiguæ copię calor mitis, & lenis in primis diebus appareat. Tertio Ang. in 2. capite huius 1. libri statuit causam malignæ febris esse bilem cum pit. mixtam, modo qui fieri potest, ut ab hac materia adeo pauca febris tam praua tam urgens tanque lethalis promoueatur? Verum quoniam uno dato inconuenienti facillimum est, ut inde plura sequantur, idcirco mirum non est, si quærat deinde, cur natura humorem hunc adeo exiguum prius non concoxerit, & concoctum expulerit, quam ad tantum putredinis culmen perueniret: & ut postea quæsitum soluat nugas innumeras proponat. Quomodo enim huius rei causam in summam & pertinacissimam humoris cruditatem, & crassitiem difficile solubilem quis poterit referre? nam pauca humoris copia natio calori minimum resistit, & ab eo facile vincitur, potissimum si humor hic sit ex bile & pituita mixtus, quæ mutua mixtione penes crassitiem & tenuitatem frigiditatem, & humiditatem inuicem refranguntur, & multo magis vincuntur si in uenis, in quibus plurimus natio calorem viget, reperiuntur. Sed dato quod a concoctrice facultate, quæ à proprio munere nunquam cessat, paucus humor concoqui non possit, cur saltem tanquam paucus & parum resistens, &

sua praua qualitate ualde stimulanſ ab expellente uirtute; ut in ſcabiſis, & alijs prauis cutaneis affectibus aſſidue ceruimus, foras non truditur? Inſuper quamuis propriæ dictam concoctionem, & tranſmutationem in propriam & familiarem partium ſubſtantiam, & alimentum reſpuat, non tamen metaphoricam & adæquationem, quæ expulſioni accommodata eſt, ſubterfugit. Poſteaquam uero, ea quæ ſuperuenientium ſymptomatum tanquam ex ipſius ſententia malignæ febris priorum, communia ſunt conſiderauit, ad hæc ſuperuenientia ſigillatim proponenda examinandaque ſermonem tranſfert. & ab a-
 ctione læſa & pulſu primum auſpicatus, Pulſus, inquit, in magna febre, uel eſt languidior, & preſſior multo, quam leuitas ægritudinis ferat, uel eſt perſimilis fanorum pulſibus. Modo pace ipſius dictum ſit, multa in paucis hiſ uerbis ſunt errata. nam primo quæredum eſt ab eo quid per leuitatem ægritudinis intelligat, quid per preſſiore pulſum, nam huius languiditas ab omnibus facile percipi poteſt. per ægritudinis leuitatem, ſi uelimus ad hanc pulſum hunc referendum eſſe, & aliquid nos docere & malignam febrem nobis detegere, non poſſumus, ut opinor, aliud intelligere præterquam calorem mitem in externis partibus exiſtente, & hæc interpretatio non ſolum Auicennæ dictis, qui ait quod febres hæc mites ſunt exterius & conturbant inrerius, uerum etiam hiſ, quæ ab Angelucio ex Hippocratis mente in principio huius capituli fuere enarrata conſona erit, dicebat enim Hippocratem haſ febres tenes a principio uocaſſe, & dum huius rei cauſam aſſert in hoc potiffimū laborat, ut oſtendat cur calor harum februm uſque ad cutim non diffundatur, hanc autem leuitatem ad alia ſymptomata ſuperuenientia, non eſſe referendam, patet ex ipſius uerbis, in quibus ſuperius dixit, quod ferocius ſæuiunt, quam morbus promittere poſſe uideatur. Per pulſum præſſum quid audire debe-

debemus? non aliud, opinor, nisi uel paruum, uel potius depressum, hoc est humilem, si enim dicamus angustum uel strictum, interpretatio huic uocabulo (pressus) quod quidem a Galeno in lib. de differ. pulsuum non ponitur, haud satis habebit. compressum quidem pulsuum fortitam apud Galenum quis adinueniet, sed hunc & paruitatem pulsus, & arteriæ contractionem ad imas partes significare, & accessionū principijs familiarem, & proprium esse omnes norunt. His stantibus colligamus quantum aberret, nam primum etiam si concedamus languorem pulsus non ad facultatis robur, & vitalem contentionē (uti de cet.) esse referendum: sed ad caloris teporem & lenitatem, si dixisset pulsuum esse imbecilliolem, quam ægritudinis, aut febris principiorum (in quo virtus roboris parum amississe solet) conueniens: sit, forsitam aliquid docuisset; sed inquitens esse languidiorum quam ferat leuitas febris, supponit lenem calorē, & mittem febrem sui natura languidum pulsuum promere, uel saltem sibi familiarem habere, quod tam falsum est, quā quoddam falsissimum. nam lenis calor cum non ita uitalem uim labefactet, permittit potius in suo naturali robore permanere, & insuper cum usum adaugeat, uitalis uirtutis contentionem subinde auget, hinc Galenus iubet ut in pulsus robore dignoscendo in febribus, exercitijs, balneis, & id genus alijs calorem & usum augmentibus, & uirtutem ad maiorem contentionem impellentibus exerceamur. Non minus decipitur dum ait pulsuum esse minorem aut humiliorem quam febris leuitas ferat; cum calor alioquin mitis, & lenis, ex se paruum pulsuum non efficiat, sed pulsuum saltem quadantenus penes distentionem augere aptus sit. quare rectius dixisset, si pulsuum longe frequentiorum esse enunciaisset, quam paruum uirgens febrilis calor id exigat. Errat quinetiam dum positus his pulsus differentijs, utitur disiunctiua quasi diuersum à priore membrum & pulsuum proponens, inquit hunc

DE FEBRE MALIGNA

vel esse similem sanorum pulsibus, quasi illa particula (vel)
 post languidiorem & præssiorem pulsum posita, auferat om-
 nino a pulsu tum languorem, tum, ut sic loquar, præssionem,
 quod tamen a ratione alienum est. si enim ad hæcticam pes-
 tilentem hoc referatur, vt ipse referri posse cōcedit, impos-
 sibile est, vt cordis corpore putredine & venenata materia
 obcessa, aliqua penes vitalem contentionē immutatio non
 fiat, sicuti etiam impossibile est vt pulsus penes inæqualita-
 tem, à sanorum pulsibus dissimilis non euadat, & proinde
 scribit Galenus in tertio, illo de præfag. Ex puls. cap. 3. pul-
 sum non omnino similem esse sanorum pulsibus, sed perpa-
 rum deflectere de natura, & rursus ait quod pulsus parum
 præter naturam immutatur. Verum ò Medici (vos enim
 in præsentia doctiores, & in Galeni dictis probe exerci-
 tatos alloquor) Galenus non vult vt hanc paruum immu-
 tationem & penes languorem & inæqualitatem spectemus;
 adeo vt hætica pestilenti laborantes æque fere validos, &
 æquales habeant pulsus, ac sani habent, quia in paucis lineis
 valde inconstans sibi ipsi videretur, (nam præter id quod
 in superiori capite dixerat, quod si quando succubuerit, &
 in eundem delapsus sit, in quo est substantia, quam ventri-
 culi continent, calorem, iam tunc incaluit, cuius sequitur in-
 temperiem imbecillitas facultatis, & subinde languidus pul-
 sus. in fine quoque huius capitis aperte inquit, quod qui in-
 temperiei comites sunt corporis ipsius cordis, imbecilli sunt
 omnes) sed exiguam hanc immutationem penes eas pulsus
 differentias attendendas esse vult, quæ ad quantitatem di-
 stentionis, ad tempus seu qualitatem motus, & ad tempus
 quietis attinent, & aucto calori, vel auctæ frigiditati peculia-
 res sunt. Dixerat enim in secundo capite, quod pulsus aucto
 calori peculiare sunt magnus, velox, frequēs, sicuti in prin-
 cipio quarti capitis ait intemperaturas frigidæ efficere pla-
 ne contrarios, pulsus scilicet paruos, tardos, raros. quod si

contingat, vt in tertio capite supponit, vt vel frigidius cordis corpus æquo sit, & in uentriculis conteta substantia calidior, aut è diuerso hæc substantia frigidior cor autem calidius, pulsus sunt moderatis similes, quia medius veluti status efficitur ex duobus contrarijs constans, qui sanè affectus, vel optimos medicos fallunt. Sed hæc moderatio est ne penes omnes pulsus differentias spectanda? non, sed penes illas, quæ ad propositum sibi sermonem attinent, & caliditatis & frigiditatis peculiare sunt, & subinde penes magnitudinem, paruitatem, uelocitatem, tarditatem, crebritatem, & raritatem, moderatio hæc audienda est. quia penes differentias propositas parum de natura defleunt. Sed si cordis corpus putridus calor occupet, penes robur & languorem non parum sed multum de natura ad imbecillitatem defleunt. Ex qua tamen imbecillitate nec nec nõ etiam inæqualitate, quæ in pulsu imbecillo ægre ad modum dignoscitur, Medici quamuis optimi non ita possunt hæcicam pestilentem cognoscere. Verum absoluta ne sunt errata, ab Angelucio in his paucis uerbis commissa? non certe, sed quemadmodum grauissimorum Medicorum dicta, quanto magis quis exactius perpendat, tanto uberio-rem fructum & copiosorem doctrinam exhaurit, ita quanto quis ea, quæ indocte scripta sunt, diligentius examinet, tanto numerosiora detegit errata. Nam peccat quinetiam Angelucius quia diuisio ab eo tradita manca & defectuosa ualde est, ait enim quod pulsus in inaligna febre, uel est languidior & pressior, quam leuitas ferat ægritudinis, uel perfimilis sanorum pulsibus. Modo dicam ego, dum febris maligna & pestilens in primo principio existit, & uenenati uaporis aut uenenatæ, seu malignæ materiæ actio nondum in eor impressa est, procul dubio pulsus naturale robur adhuc seruare potest, uel saltem nullum habere languorem, nec minus magnitudinem obtinere ualet, nihilominus penes

DE FEBRE MALIGNA

uelocitatem, & inæqualitatem, & longe magis penes crebritatem, a sanorum pulsibus erit dissimillimus. Demum ait pulsum persimilem esse sanorum pulsibus. Sed falsum hoc est, nō enim ait Galenus in hectica pestilenti esse sanorū pulsi persimilem, sed parum desletere de natura, & parum immutari, quia propter facultatis imbecillitatem a magnitudine ad aliquam paruitatem desleat, & quia facultas quantum de magnitudine detrahitur, tantum ut hanc refarciat, de uelocitate & frequentia superaddit, propterea pulsus etiam a moderato motu, & moderato quietis tempore ad aliquam uelocitatem, & magis ad aliquam crebritatem, quæ facilius est, desleat. Verum hoc in loco hectica pestilenti posthabita, Angelucius aliam causam pulsus sanorū pulsui similis assignare contendit, & ut facilius hanc ei credamus (ego tamen nisi rationem audiam non credam) iureiurando affirmat aliquot ægros malignæ febrientes omni hectica suspitione carentes tetigisse, quorum pulsus nihil differrebat a naturali pulsu. Dij boni quid audios, admittamus iuramentum. Sed rationem audiamus. Hanc ex Galeni dictis desumit scribentis in tertio de præfag. expuls. capit. 3. contingere interdum in calida cordis intemperie, ut pulsus sit naturalis & moderatus, cum scilicet arteriæ laborant intemperie frigidiore. cum enim arteria, quæ frigida est, a corde calfiat, nec paruum pulsum, qui frigida est, edat, nec magnum qui calida, sed inter utrumque medium, qui moderatus est & naturalis, & celeritate etiam moderata pulsus erit horum affectuum, itemque uehementia moderata. Sed ò bone uir quid dices de crebritate & raritate? harū ne meminit Galenus? nō. ergo ratio & causa quam attulisti falsissima est, quoniam cum arteriarum pulsus saltem penes crebritatem & raritatem semper cordis pulsum imitetur, impossibile est ut flammeo calore in corde existente pulsus arteriarum a sanorum pulsu saltem crebritate ipsa ualde non differat,

rat,

rat. quod quidem cognoscens, Diuinus Galenus nō solum crebritatis & raritatis & moderati temporis quietis nunquam meminit, sed ut clarius sciremus ipsum has differentias ab alijs excipere, statim post sic habet. Quod dico clare intelliges si altera manū eodem tempore cor, altera aliquam arteriam tangas. Principia enim motuum (arrige nūc aures) animaduertes vnā fieri, sed diffidebunt magnitudine, celeritate, & uehementia. Sed dicet ille, non ne subdit Galenus quod nonnunquam accidit, ut arteriæ eodem tempore non accipiunt ex corde influentem facultatem, sed cordi propiores primæ, posteriores quæ remotiores sunt: quod potissimum accidit, ubi incidant in idem temporis arteriæ frigidiores, & cor imbecillius? Maxime, sed quid ad me? non enim propterea cor pulsus edet crebrum, arteriæ autem uel rarum, uel moderatum, uel non crebrum edent, sed licet tardius motus principium suscipiant arteriæ, eandem nihilominus quam cor crebritatem exhibent, quia semper cor eadem seruata proportione & eodem statuto quietis tempore, arteriarum motum præoccupat. Frustra autem assignat deinde aliam huius euentus causam inquiring se hanc a Thoma Iordano desumpsisse, nam præter id quod eadem est cum illa, quam superius ex præceptoris sui Massariæ & Galeni de hectica pestilenti febre loquentium sententia descriperat, decens non erat, ut hoc Iordanis inuentum crederet, & in eius dictis ad hoc confirmandum exarandis, adeo laboraret, cum Galenus libro ab eo superius citato de febribus, quæ propriam naturam non seruant, uerba faciens, & rectius, & clarius, & diffusius id scribat. Malignarum febrium pulsu declarato, quorūdam symptomatum, quæ ab illo superius huius mali propria uocantur, etiam si omnia ferè reliquis acutis, & putridis febribus superuenire possint, farraginem seu acerrimum quendam describat, quorum tamen omnium rationem non assignat. Sed

duorum solummodo tradita causa, in reliquis lectorem ad Hipp. & Galenum mittit, inquit hos Medicinæ proceres in lib. progn. & in lib. de morb. vulg. de ijs fusissime pertractasse. Sed melius fecisset si neque duorum illorum symptomatum causam attigisset. Ait enim mœstitiã ingentem oriri duplici de causa nẽpe & propter cordis exiccationem; & propter quandam animi de futuro interitu præfagitionem. primum porrò locum habere non posse, inde patet, quia sequetur, quod quælibet febris, maligna esset cum tabe, & subinde non nisi longo tempore & egerrime, aut etiam nunquam ægrotantes possent ad sanitatem restitui. nam cordis siccitas non potest uniuersis corporis protibus non impartiri, & quantum difficile sit marcorem affecto principio remouere, in proprio lib. declarat Galenus: experientia nihilominus quotidiana nos docet, quamplurimos maligna febre, cum ingenti admodum mœstitia laborantes, sæpius quatuordecim diebus, aliquando citius ad bonam valetudinem restitui. Insuper, ut notat Galen. secundo in primum epid. 75. timoris cognatæ sunt mœstitiæ, & hæc ab illo ortu ducunt, ob id enim mœrètur homines, quia timent. modo dum tradit Galenus cordis siccitatis signa in lib. artis medic. cap. 31. neque mœstitiæ, neque timoris mentionem habet, sed solum de his meminit in signis frigidis intemperiei. Secundam uero friuolam esse, & inutilem, ex dictis clarum est. si enim non alia de causa mœrent, nisi quia timent, timent autem propter naturalẽ quãdam animi de futuro interitu præfagitionem, statim quærendum est, cur in hac sola febre, non in alijs quæ malignæ non sunt, hæc naturalis animi præfagitio suboriat. hoc inquam declarandum erat. neque est ut dicat, ideo in hac febre oriri, quia mobus maximus & perniciosissimus id exigit, quia alia multa mala longè perniciosiora sunt, & potissimum hæc pestilens, & nihilominus sæpe neque mœrent neque timent, quia si hæc citra

humo-

humorum putredinem, & sola sit, non sciunt se febricitare. Quare potius opinandum est ingentem mœsticiam ex spirituum vitalium labefactatione & a malignis & atris uaporibus infectione, ut etiam in merore contingit melancholico, provenire. atri autem multiplicantur uapores, ubi plurima deustio & incendium vrgeat. vrget aut in hac febre, quia in ea sepiissime interiora uruntur. Ait postmodum, alterius symptomatis causam reddens, quod non sitire in magno ardore, vel sitire admodum, cum febris facta est remissior, illud emortuam facultatem, hoc in uisceribus collectum calorem significat, primum tamen dictum non est perpetuo verum, quia non sitire in magno ardore, præsertim si accedat lingue nigrities & scabrities, ut toties nos docuit Galenus, non solum propter emorientem facultatem, verum etiam propter mentis alienationem provenire potest, & proinde debebat Angelucius hoc distinguere. hac enim de causa phrenetici ab Hippocrate paucibibi uocantur. Quod autem inquit sitire admodum, cum febris facta est remissior, in visceribus collectum esse calorem significare, est contradictio manifesta; namque calorem in uisceribus collectum esse, & febrem esse remissam, inuicem pugnant. quemadmodum enim accessiones ex caloris in uisceribus collectione oriuntur, ita remissiones ea de causa fiunt, quia calor ad partes externas & a uisceribus remotas; & cutim ipsam & pedes potissimum, ut ait Hippocrates, expanditur. sed uideo illum se ipsum explicare, & dicere per febrem factam esse remissam non veram remissionem intellexisse, sed remissam extrinsecus caliditatem innuere voluisse: ergo, inquam ego, febris ex hac in visceribus caloris collectione potius ardens, & vere lypyria & subinde non remissa sed intensa potius, & malignissima facta erit. His absolutis unum adhuc esse dicit, cuius causa ab eo reddenda est, videlicet cur in hac febre urinae nonnunquam sanorum urinis similes

les conspiciantur. ipse autem in hoc artificiosus propriam sententiam non apponit, priusquam aliorum opinionem refellat, ad hoc ut causam, quam ipse excogitavit, & uerior, & admiranda magis uideatur. Verum quoniam puerile admodum esset Angelucij obiectiones & argumenta aduersus aliorum ueriores opiniones diluere, cum illa nullius profus momenti sint, & quia vereor ne liber in nimiam excreset at molem; ideo ad propriam ipsius audiendam sententiam mihi properare sit licitum. Quam prius quam pronulget, quasdam conclusiones seu hypotheses, quas ipse postulata perperam vocat, in medium affert. Harum prima illa est. Urinæ substantia constat ex parte potulenta alimentorum, quæ ob sui ineptitudinem ventriculi, atque hepatis concoctionem effugit; atque ex sanguinis sero. quid autem serum sanguinis a parte potulenta differat, cum eiusdem & naturæ sint, & ab vnica origine & causa proficiantur, neque is declarat, neque ego assequi valeo: quamuis satius fuisset, si non partem potulentam alimentorum, sed alimenti partem liquidiorum seu humidiorum, seu fluxibilem uocasset. Sed omnia concedamus. Secunda conclusio talis est. Urina non præbet significationem ullam eorum, quæ in venoso; aut arterioso genere sunt nisi cum serum, & potulentum illud, quod dixi, particeps est utrumque alterationis illius, quæ fit in uasis dictis. Sed in hac cogor paulisper subsistere, quia primæ conclusioni aduersari mihi uidetur. Paulo enim superius dixit partem potulentam effugere concoctionem ventriculi, tum hepatis, nunc autem concedit eandem potulentam partem alterationem suscipere in uasis dictis, uenis scilicet & arterijs, sed quæ nam quæso est hæc uasorum alteratio, à qua parte proficiantur? dicat ille, aut si non ille, dicat Galenus, hoc æquidem scio, Galenum & omnes existimasse uenas ab hepate omnem facultatem concoquendi & sanguificandi mutuari. Me insuper non latet hanc seri al-

terationem, quæ in uasis celebratur, neque re & subiecto, neque ratione ab ipsa concoctione differre: non enim ob aliud urinae magis, vel minus coctæ, uel crudæ nuncupantur, nisi quia uel congruam alterationem, uel modicam, uel nullam in uasis subiere. Hypotesis uero, quam pro secunda conclusionem confirmanda proponit, mihi penitus uidetur impossibilis. quæ enim fieri potest, ut humores sint concitatissime alterati (si tamen illud uerbum, concitatissime, aliquid boni uel aperti & distincti significare potest) serum autem, quod humores illos contangit, & illis adhæret, & permixtum ex ætius est, immune omnino ab illa alteratione seruetur? siue enim penes primas, siue etiam secundas qualitates alteratio hæc spectetur, & potissimum penes colores, positio hæc ab omni ratione abhorret. Sed miror, quo pacto in tertia conclusione affirmet fieri posse in etherogeneis, ut partes aliquæ quidpiam perpetiantur, alijs illæsis penitus manentibus, & ipsam probare nitatur exemplo eorum, quæ apud medicos homogenea potius sunt, & unius rationis. Nam tum chyli, tum sanguinis, tum uini, tum etiam lactis pars quælibet eandem prorsus habet definitionem, quam uniuersum lac habet, & sic de reliquis. Ex quo patet, quod si corpus, etiã si ei concedamus etherogenicum posse uocari, sit unius substantiæ & rationis, positio est impossibilis. Exemplum autem lactis nullum est. non enim igne & coagulo pars lactis butyrosa & caseosa multum immutatur, & concresecunt, pars autem serosa manet omnino inalterata. nam. in principio coaguli & caloris vi etiam serosa pars aliquid patitur & alteratur. Et hac de causa unã cum alijs lactis partibus per aliquod tempus concreta manet; quamuis deinde tanquam fluxibilior uirtute frigoris exprimentis ab alijs separetur. multo minus ei fauet exemplum uini, dum subdit in uino temporis uetustatem absumere penitus serosum uini liquorem, uinoso succo integro semper manente. Aliud enim est aliquid absumi,

DE FEBRE MALIGNA

& ab alijs partibus tractu temporis separari aliud unà cum
 reliquis partibus inalteratum permanere, aut alterationem
 reliquis inalteratis subire. Exemplum quinetiam maris expe
 rientia & rationi repugnat, quoniam abiecta false dinis cau
 sa reliqua aqua dulcedinem induit, & falsedinem amittit, &
 ita vniuersa maximam patitur alterationem: quod tamen
 nemo unquam (opinor) uidit, quia etiam si concedamus cau
 sam hanc falsissimam & meram nugacitatem non esse, non
 videtur possibile, ut exhalatio unà cum aqua exacte mixta
 corrumpatur, aut a calore aliquo eleuetur, aut secernatur, &
 abigatur, reliqua autem aqua inalterata permaneant: potissi
 mum si id ratione causæ calidæ euaporare facientis accidat.
 Quid autem sibi uelit, dum addit quotidie euenire ut unus
 ex quatuor humoribus (licet sint omnes permixti & cõfusi)
 vratur, aut corrumpatur, reliquis manentibus inalteratis, ego
 prorsus non intelligo. Siquidem exemplum ab ictero & ter
 tiana exquisita desumptum, conclusioni ab eo traditæ non
 arridet. Dum enim inticem mixti sunt humores, impossibi
 le est, vt unus vratur & corrumpatur reliquis ei cõfusi & e
 xacte mistis inalteratis. Nam Tertiana exquisita, & icterus
 oriuntur propter maximam bilis copiam a reliquis præfer
 tim succis separatam; quamuis in ictero nulla fiat bilis altera
 tio, sed solum ad extimas & cutaneas partes transmissio. His
 iactis in aere, ut apparet, fundamentis, ad quæstionem respõ
 det inquiring, vsu euenire nonnunquam in malignis feбри
 bus, cum scilicet humor totius mali causa crassus admodum
 & viscidus est, ut turbæ maximæ in humoribus omnibus
 concitentur, sanguinis sero manente inalterato. Hæc est re
 sponsio, quæ præmissis suppositionibus mirum in modum
 proportione responderet, nisi quædam in se clauderet
 ambiguitatem, quam explicare non ita in promptu est.
 quid enim uelit per maximas turbas in humoribus conci
 tatas cõiector Oedipus melius intelligeret. credo tamen tur
bam

bam hanc, siue turbulentiā, siue turgentiam, siue perturbationem, siue quid simile significet, non nisi motum aliquem, uel ad alterationem ipsam, uel ad lationem atinentem, connotare posse. Quod si localem motum, idest maximam humorum agitationem interpretari quis uelit, hæc in nostri corporis humoribus, uel ab assumpto aut inflicto ueneno, uel ab ipsorum turgētia, de qua Hippocrates tum primo aphor. 22. tum alibi loquutus est, uel ab eorundem maxima ebullitione proficiscitur. Sed humorum turgētia in hoc casu locum non habet, quia hæc fit ab humoribus a partibus ad partes in morbi principio transluentibus, & concitate motis, ut in commento explicat Galenus. tales autem non possunt esse crassi admodum & uiscidi, quales in re sponione, tanquam totius mali causa, ab Angelucio supponuntur. Omitto in his febribus, in quibus urinæ sanorum urinis sunt similes, non apparere in ægrotantibus ea symptomata, quæ turgentem materiam comitari solent. multo minus humorum maxima agitatio in uenenum ipsum referenda est. Sed dato, quod uenenum siue extrinsecus occurrens, siue intus genitum id præstare possit, hoc citra præuiam & hanc quidem maximam alterationem humores non exagitat, ergo necesse erit, ut hæc maxima turba idest exagitatio ab humorum prodeat ebullitione, uel seruore. ergo relicto locali motu ad alterationem ipsam necessum erit confugere. hæc autem alteratio, cum maxima sit, & ad primas qualitates spectet de necessitate, nõ a passuis, quæ remissæ admodum & tardius agunt, neque a frigiditate, quæ sui natura humorum motum & turbam, & agitationem conciliat, sed ab ipsa caliditate de necessitate pendebit. Modo si quis concederet maximam adesse in humoribus omnibus, & sanguine ipso ebullitionem ac seruorem, & nullam in sanguine fusionem fieri posse crederet, hunc non Philosophum, non Medicum, non hominem, sed lapidem existimarem; quid, si maxi-

mam admitteret sanguinis, & humorum omnium feruorem
 & ebullitionem sanguinis sero manente inalterato? non am-
 plius lapidem absolute uocarem, sed molarem. quod si data
 in sanguine uehementi ebullitione, ac aliqua, quamuis par-
 ua, saltem tenuioris portionis fusione, putaret postmodum
 cōtingere serum ipsum neque penes colorem, neque penes
 consistentiam infici, & alterari posse; hunc non molarem,
 sed tofaceum lapidem censerem. Sin uerò sero ipso & colo-
 re & consistentia a naturali statu uehementer, aut quoquo-
 modo recedente, urinam omnino inalteratam & naturali
 per similem, excerni posse existimaret; eum nō lapidem, sed
 uel argillam, uel figulinum lutum quis merito appellaret.
 Verum per turbas maximas, quid quid sibi nēlit, intelligat,
 si uerum, uti uerissimum, est, quod tradit Aristoteles, humi-
 dum esse, quod alienas impressiones facile suscipit, & facile
 alieno, difficile proprio terminatur termino, nō uideo quo-
 modo turbæ maxime in humoribus omnibus concitari pos-
 sint, nulla in humorum, & sanguinis sero ipsis contiguo alte-
 ratione concitata; tum præsertim ichores, & sanguinis sero-
 sitates nullatenus à natura regantur, uti sanguis & alij succi
 alimentales reguntur, sed solum ab ipsa natura pro uiribus
 foras pellantur, tanquam inutilia, & a nutritione profus alie-
 na. Dum uero addit Angelucius, quod id fit, (maxima scili-
 cet turba in humoribus omnibus concitatio sanguinis sero
 manente inalterato) tum quia ex Aristotele in habentibus
 symbolum est facilius transitus, tum quia seri tenuitas, &
 fluxilitas effugiunt maligni illius humoris crassitiem & ui-
 sciditatem, nescio per Iouem an sententiā suam approbet,
 an potius per ironiam reprobet, potissimum cum aliud ex-
 plum, quod aperte sententiā suam reprobare uideatur, pau-
 lo post afferat his uerbis. Pyrius (inquit) puluis, si stipulā,
 aut paleam habeat obuiam, in ignem ducit præcipitem; si
 metalla, aut ligna densiora superuolet, illa relinquit uix tan-
 tillum

tillum calefacta. Sed quid ad harundinis exemplum dicemus? quid aliud, nisi ipsum (ut in prouerbio dicitur) nobis cannam perforatam inanem & uacuam tribuisse. Harundines enim Euri flatum immensas arbores eradicantem, & propter sui tenuitatem, & propter humilitatem, & propter flexibilitatem facile aufugiunt. Arbores proceres, magnæ & lætæ, innumerisque folijs stipatæ & densæ & inflexibiles nõ item. Sed longe distant exempla in locali motu tradita, ab his, quæ penes alterationem comprobanda sunt. His, de causis ipsum aliam ad quæsitum responsionem attulisse puto. Ait enim quod causa etiã, cur urinæ malignæ febricitantium sunt interdum sanis persimiles, esse potest obstructio maxima & inuictissima: quæ quidem responsio æque ac prima explodenda est. Nam etiã si demus tantam & talem reperiri obstructionem; hæc nihilominus urinarum colorẽ intensum, aut insignem flauitiem non tollit. nam licet putrescens humor sero, propter ingentem obstructionem, non ita possit communicari, ab igneo tamen calore adeo intenso omnibus corporis partibus communicato, nihil prohibet urinas ingentem saltem splendore ac flauitiẽ suscipere: cum præsertim in synocho alioquin sine putredine, etiã rubicundæ appareant urinæ, quia ab intenso calore funditur sanguis, & in serum abire rubore respersum. Ingentem uero & inuictissimam obstructionem, urinas aquosas, tenuissimas, atque omnino perspicuas præterẽ, quorum ratione à sanorum urinis quã maxime distat, tam clarũ est quã quod clarissimũ. Ad symptomata demum tertij generis se transfert, & quærit, quæ nam sit peticularum causa. & constanter se credere affirmat, quod peticulæ nil aliud sint nisi crassæ exhalationes putris, & ebullientis in uenis humoris, quæ ob crassitiem & pinguitudinem superare cutem non potuerunt; hæc autem opinionem minus veram esse apparebit, si statim interrogetur ille, cur in ardete febre notha, in qua cras-

DE FEBRE MALIGNA

ſus, & pinguis humor (talem enim pituitam cum bile mi-
 ſtam appellat) in venis putreſcit, efferueſcit & ebullit, pe-
 ticulæ non apparent:& rurfus, cur ſtatutis quibuſdam die-
 bus cutim adorianur,& interdum retrocedant, & rurfus cõ-
 pareant, & earum apparitio toto morbi tempore non perfe-
 ueret, cum tamen eorundem humorum ebullitio eadem
 fere ſemper perfeueret. Quod enim attinet ad exempla ab
 eo propoſita, nullius proſus ſunt momenti. in mulieribus ſi
 quidem menſium ſuppreſſione laborantibus abſque vlla ſan-
 guinis ebullitione cutis a prauis humoribus & præſertim
 melancholicis infici ſolet. Non bene autem Medicos re-
 darguit magnam peticularum copiam expetentes, quia ſi
 eæ tempeſtiue prodeant, maximum ægrotantibus, ut quoti-
 die experientia docet, leuamen conferunt. nec ab re, quo-
 niam vtiliſſimum eſt, ut prauis & venenatis & craſſi illi uapo-
 res à natura foras ad ignobiles partes pellantur: omitto earũ
 apparitionem tempeſtiue factam etiam per viam ſigni bo-
 nam eſſe, quia naturæ dominium ſupra materiam illam pra-
 uam indicant. Quod autem conferant quinetiam hæc ma-
 culæ apparentes per uiam cauſæ, ex eo probatur, quod Aui-
 cenas & pleriq; alij optimi & exercitatiſſimi Medici lōga
 experientia edocti cauent omni ingenio ne materia illa aut
 ſanguinis miſſione, præſertim ubi maior pars foras efflu-
 xit, aut alijs auxilijs intus reuocetur. Hinc Aetius & alij
 inſigniores Medici calidis & digerentibus inunctionibus
 cutim laxant, & leuiter calfaciunt, ut praua illa materia fo-
 ras euocetur, & per epidermidis meatus tranſpiret. Maxime
 autem fallitur, dum addit, quod ex maculis illis alioquin fre-
 quentiſſimis exeuntibus nihil decedit morbificæ materiæ
 in venis & viſceribus ebulliētis, niſi quum vel hæc eſt adeo
 exigua, ut exhalationes tota abire poſſit: vel materia putre-
 dinis antecedens eſt ita tenuis, ut per totam cutim diſper-
 gatur, priuſquam ad putredinis focum perueniat. in hoc in-

quam

quam valde aberrat, quia materia antecedens putredinis, nisi ad putredinis focum perueniat, aut quoquomodo putredine corripiatur, & ratione putredinis ebulliat, non potest in crassos & prauos vapores, ut Angelucius fatetur, conuerti, & subinde maculis cutim inficere. Dum autem soluit quæsitum, cur non bene cum illis ægrotantibus agatur, quibus peticulæ semel visæ paulo post euanescent, & in viscera se rursus recipiunt. Respondet id fieri, uel propter caloris naturalis mortificationem, quia malignus humor sine calore naturali solus de se mittere exhalationes non potest: uel propter exhalationum iter alio traductum, quia fit sæpe, ut in caput solum ferantur a magno illius feruore attractæ. Verum, pace ipsius dixerim, neque prima, neque secunda causa uero consona est: caloris siquidem naturalis mortificatio sicuti, ipso quoque teste, potest esse in causa, ut noua exhalatio subinde & amplius ad cutim non mittatur, ita non potest esse causa ut retrocedat, cum etiam in cadaueribus omni prorsus calore extincto maculæ perseuerent: quinimo propter humorû decubitû magis amplificari & multiplicari maculæ cõsueuerû. alia uero causa, in qua ait, fieri sæpe, ut materia & exhalatio illa in caput feratur a magno illius feruore attractæ, ualde ridicula est, & mihi uirû hûc ei persimilê repræsentat, qui asinû, quæ æquitabat, quæritabat. non ne macularum materia, quæ in dorso potissimum, & frequentior apparere solet, facilius, & promptius ad cor ipsum & partes uiciniore in quibus feruor primo & principaliter uiget, & maximus est, attrahitur? non est igitur ut ad cerebrum ipsum sui natura frigidius, & remotius recurramus. quod quidem confiteri uidetur ipse dum addit illa uerba (propter adauctam in uisceribus ebullitionem.) Ut autem magis confirmet sententiã suam de ortu peticularum, sibi offert instantiam inquiring non solum morbillos sine ulla febre & ebullitione prodire, uerum etiam innumeras cutis de
 foeda-

DE FEBRE MALIGNA

scædationes, & pustulas, ut epini stides, scabiem, & id genus
 alia absque ulla profus febris suspitione. Quam quidem ob-
 iectionem, ut tollat, mirum in modum laborat, & responsio-
 nem adeo obscuram apponit, ut meo quidem iudicio, etiã
 si sæpius atque iterum prælegatur, uix tamen percipi possit,
 quæ nam sit responsionis deductio, aut uis, aut ratio, uel fun-
 damentum. nisi quis forte fortuna ipsam hunc in modum
 explicaret. Vt scilicet velit cõcludere, quod dum cutis com-
 maculatur sine febre ex alijs causis id prouenire, uidelicet ab
 expultrice a prauis humoribus qualitate præsertim peccanti-
 bus, laceffita, & irritata: sin autẽ in exurente appareant febre
 propter calorẽ dominantẽ & fundentem prouenire. Hoc tamẽ,
 ut mihi videtur, non sufficit, quia statim quis quæret, cur
 in synochis & ardentibus febribus præsertim nothis non ap-
 pareant. Sed maximæ culpandus est, dũ ait morbos magnos
 & acutos omnes a calore oriri, uidelicet aut nimis presso,
 ut accidit in apoplexia, epiplepsia, & similibus affectibus;
 vel nimis ferociente, & nimis adaucto, ut in acutis cum fe-
 bre contingit. Quid enim hoc est, nisi uniuersam Galeni do-
 ctrinam in lib. de causis morb. in cap. de caus. morb. frigid.
 peruertere, æquiuocationes inculcare, & omnia confunde-
 re? Si quis enim absolute hanc propositionem proponat
 magnos morbos omnes esse à calore, hoc non potest quis
 aliter intelligere nisi omnes morbos magnos à calore tan-
 quam ea causa proficisci, quæ efficiens sit, & contrarijs sub-
 mouetur, & ad quam auxilia omnia diriguntur modo quis
 esset tam stupidus, qui apoplexiam, tetanum & consimiles
 affectus frigidis remedijs, non autem calidis profligaret?
 Quærit deinde, sui ipsius, opinor, oblitus, num particulæ ap-
 pareant semper symptomaticæ, an interdum etiam critiche.
 Sed diceret quis, non ne ex tuis decretis constat, hanc quæ-
 sitionem omnino superfluam esse, & penitus inutilem? Si cri-
 ses ex Galeni, & omnium sententiã à virtute sunt alienorũ
excretice,

excretrice, motus autem symptomatici omnes à uirtute irritata & aggravata cruda existente materia proficiscuntur; si peticular, heus tu, ut superiori pagina constanter affirmasti, oriuntur ratione caloris ingentis, & propter ebullientem in uenis humorē, a quo crassæ exhalationes cutim adoriētes eleuantur: si paulo post dixisti esse meras exhalationes, & inde occasionem nactus es, redarguendi Medicos propterea quod frustra expectant magnam peticularum copiam apparere: Ad quid nunc queris an maculæ istæ critice vel symptomatice procedant? Sed parum hoc est, longè deterius existit illud, quod postea scribit, nempe quod nonnunquam materia est ita tenuis & ichorosa, ut antequam putredinem concipiat, & in putredinis foco retineatur, tota antecederet per externam corporis cutem dispergitur, uti dum bilis icterum in febre tertiana, licet putredine non corripitur, sed solum materia antecedens febris sit, producit: Cum enim superius constanter affirmarit, periculas prodire propter crassas exhalationes putris & ebullientis in uenis humoris; ergo necesse est, ut humor, qui peticulas producurus est, ebulliat, & putrescat, & subinde sit causa coniuncta, non autem antecedens febris malignæ, ad hoc ut propria exhalatione cutim comaculet. Cum autem Galeni auctoritas ab eo adducta, non de maculis, sed de pustulis sit intelligenda, nescio qua de causa ipsam descripserit: nam maculæ, & pustulæ, si cum suis placitis persistere quis uelit, longe diuersam sortiuntur generationem. Sed quis ipsum non mirabitur, qui supra dixerit peticulas, ad hoc ut appareant, ualidum admodum exigere calorem, & deinde declarans, cur diuersum colorem præferant, affirmet nigras ad caloris extinctionem referri? neque est ut quis eum tueatur dicendo extinctionem caloris non ad extraneum & febrilem, sed ad naturalem referendam esse, hoc autem in loco de naturali, supra uero de febrili & extraneo uerba fecisse, hæc inquam

responsio nulla est, quoniam etiam superius naturalem pro-
 posuit colorem. Sic enim habet pagina 31 : B. Si quis quærat
 cur peticulæ semel uisæ paulo post euanescant, & in uiscera
 se rursus recipiant ; Respondeo (inquit ille) huius rei cau-
 sam esse, aut caloris naturalis mortificationem, quia mali-
 gnus humor de se mittere solus exhalationes nõ potest, sed
 habet ad id opus naturali nostro calore. quid clarius ?
 Insuper, cum Galenus sæpius dixerit febrem esse mutatio-
 nem natiuæ caliditatis ad igneam, manifestum fit, febrilem
 calorem ualidum esse non posse, adeo ut foras exhalationes
 crassas euaporare faciat, innato calore inualido & extincto
 existente, cum febrilis caloris fundamentum natiuus calor
 existat. Dum uero signum malignæ febris proponit, quod
 ad tactum ipsum refertur, inquit, quod si caleant, non quidẽ
 flammeo, sed candenti calore calent; Sin uero frigentes sint
 uero quodam, & soluto frigore frigent. Ego uero cum di-
 uersas apud Hippocratem, & Galenum caloris differentias
 legerim, nam & mitem, & mordacem, & aeternam, & statim a-
 manum uictum, & omnino resurgentem, seu incrementem,
 & halituosum, & perpetuo debilem, & æstuosum, & humi-
 dum, & falsuginosum, & pemphingodem, & alio modo ta-
 ctui nostro se se offerentem calorem uocatum esse reperio,
 candentem uero, solum ferrum ipsum ignitum, non autem
 calorem fuisse appellatum adinuenio, & proinde quid tan-
 dens à flammeo calore differat, & quam caloris speciem
 exhibeat, haud satis intelligo. quemadmodum etiam illud
 uidum & solutum frigus assequi non ualeo. quod autem ad-
 dit, nunquam deinde recalescere, etiam si maxima & uali-
 dissima remedia tententur, & experientix refragatur, quia
 in peticulis extremæ partes prius frigescentes, rursus etiam
 absque externis auxilijs recalescere sæpius conspiciuntur,
 & ab Hippocratis ab eo adducta auctoritate discordat, quia
 Hippocrates inquit (uix) id est cum difficultate calor his re-

uocari poterat. Dubitat deinde quomodo signum hoc possit inter malignæ febris indicia connumerari, cum sit lypiriæ febris pathognomicum, respondetque apud Galenum quarto aphor. 48. febrem, quæ lypiria est, esse etiam malignam, non intelligens, Galenum per malignam non pestilentem febrem de qua Angel. perpetuo ferè loquitur (quam uis nonnunquam asserat se proprio sermone eam non attinere) sed malignam idest male morigeratam febrem intellexisse. carpit demum in huius capitis calce Doctissimum Fracastorium, quod in signis malignæ febris hypochondriorum tensionem posuerit, tanquam non proprie admodum ad malignam febrem attinentem. sed dicat mihi bonus hic vir an ea signa, quæ ipse proposuit, sint omnia malignarum & pestilentium febrium propria, an potius omnia fere sint & alijs acutis & non pestilentibus febribus communia. Unde Fracastorius maxime probandus est in hoc signo. Nam licet non sit pathognomicum & proprium, & inseparabile, sicuti nec alia fere omnia ab Angel. proposita, auget tamen malignæ & uenenatæ materiæ suspicionem; fuitq; signum a Magno Auicenna, & ab alijs propositum. qui ait propter maximam nutritiuorum organorum læsionem ea, quæ sub hypochondrijs sunt, tendi, & ad hydropis instar dispositionem fieri, & hoc omnes, qui artem medicam diutius exercuerunt, attestantur. & hæc in primum Angelucij librum dicta sint satis. Quem quidem adeo labefactatum esse existimo, ut in eius fabrica ne uel minimus lapis super lapidem remanserit, qui non fuerit demolitus. Hoc autem tanquam reliquorum, qui supersunt, librorum fundamento sublato, reliquos omnes ex toto corruere necesse est. Quod quidem cum ex Aristotelis, & Platonis sententia facile probatur: Hic enim ait minimum in initijs errorem, maximum in fine fieri, ille uero illud idem alijs uerbis nos docens, scribit dato uno inconuenienti plura subsequi necesse esse: cum ex

DE FEBRE MALIGNA

Angelucij positione in huius libri principio confirmari potest. Totius enim operis principium, inquit ille, uera & exacta maligni morbi, & malignæ febris definitio est, quo nunc hæc ignorata, illa etiam, quæ sequuntur, ignorari necessum est. Sed quid, si naturæ, tum causas, tum differentias ignoratas fuisse nos addamus? Quare sicuti longe facilius esset reliquos libros confutare, quoniam, quo magis ad finem a prauis principiis deductum tendimus, eo maiora nobis se se offerunt inconuenientia: ita non hoc prudentis ac sapientis, sed imprudentis ac inepti consilii omnino esset; perinde ac si quis longioris serpentis capite contrito, etiam quod reliquum est corporis confringere studeret: obicere aliquis: cum tres, qui sequuntur, libri medicinalem materiam contineant, non ne quamplurimi adiuenti sunt Medici, & ij quidem satis præstantes, qui morborum naturam penitus ignorata, nihilominus pro diuersis tollendis morbis uarias nobis præsidiorum materias reliquere? utique: sed ij non consulunt, ut et in agrotantibus admittantur, nisi prius ægritudo quadam signorum syndromæ seu concursu exacte fuerit explorata, modo ex ijs, quæ de signis malignæ febris ab Angel. dicta sunt, quam syndromen signorum poterit quis colligere, cum omnia perperam fuerint conscripta? Ad hæc, optimi illi Medici remedia & horum materias uel a semetipsis uel ab alijs præstantioribus & fide dignis sapius tamen expertas (hinc enim optima exurgit experientia) posteritati reliquere. Sed Angelucius, ut opinor, per propriam experientiam comprobata remedia describere non potuit, quia, cum iudiciū perditissimè sit, experimentum uerò fallax, & periculi plenum, id plurimorum annorum spatium exigit, quod ab Angel. longe abest. cum enim Præstantissimo Massaria præceptore se medicinæ litteras dedicisse fateatur, ne scio an lustrum integrum pertransierit, ex quo Clarissimus Massaria Patuij Artem Medicam publice & in primo lo-

eò cœpit interpretari. Sed audio quendam dicere, quod li-
 cet Angel. propria experiētia, probata remedia nobis trade-
 re nō potuerit, potuit tamē ea cōscribere, quæ ab alijs litte-
 rarū monumentis cōsignata, ab eo maturius cōsiderata, præ-
 stātissima fuere iudicata. sed hoc diuerticulū est, q̄a optimū
 remediōrū, quæ possūt morbos tollere, iudiciū, analogifino-
 & experiētia subtractis, nō nisi ex morborū naturis optimē
 cognitis exurgit. Et ita Angelicius excusari nullo modo po-
 test: uti nos iustam habemus excusationē, si reliquorū libro-
 rum confutationem non prosequamur. Hunc tamen libel-
 lum claudendum esse non censeo, nisi prius ad cantilenam
 seu verborum iactationem quandam, quam nesciō qua rā-
 tione ductus, præmij cuiusdam loco, suis libris præposuit,
 me conuertam, ac nonnulla illic conscripta perpendam, an
 probe & vere sint dicta, an potius falsa, & inuicem pugnan-
 tia, & ut summam dicam, libris, qui sequuntur, sint omni-
 no proportionata. Ait itaque non longe post principium,
 deliberationem sibi initam esse medicinæ studiosos, quos al-
 loquitur, proprijs scriptis non auocandi a cultu veteris di-
 sciplinæ; Sed contra ad illum alacriores, & magis impigros
 reddendi: quid enim, subdit ille, est multas & interdum intē-
 gras paginas, addō etiam libros ex antiquitate sine pudore
 excribere; ex Priscorū penu centones miscellaneos, indiscre-
 ta breuiaria, aut confusas, & monstruosas colluiones cō-
 cernere, putri suorum inuentorum telæ veneranda vetu-
 state improbe & audacissime assura, nisi inde auertere, uos
 in quod toti incumbere debetis? hæc eius sunt uerba.
 Quæ quis ab Aristotelis vel Galeni ore profluxisse imagi-
 netur, turgidissima nihilominus iudicabit. Sed libenter
 audirem ab ipso, quid nam medicinæ studiosis utilius sit, &
 quid eos à ueterum scriptis auocare, vel ad eorum lectio-
 nem reuocare magis possit, an eis volumina conscribere,
 quæ ueterum optimorum dictis ijsque dilucidatis, ad bre-

DE FEBRE MALIGNA

uem summam, pauciora capita, claramque methodum redactis, optimoque ordine a rei natura desumpto, & ad labantem memoriam, morborumque facilem cognitionem & depulsionem utillimo dispositis, sint refertissima, uel potius libros eis legendos mittere, qui Scaligeris, Iousbertis, Veigis, Vlmis, Iordanis, Struthijs, Coyrtaris, & innumeris alijs Modernis scriptoribus, quorum nomina ad aures multorum adhuc non peruenere, & quod deterius est, deliramentis nugisq; tantummodo, uel, ut suis uerbis utar, confusis, & monstrosos colluuiationibus confarcinati ac compillati sint? Non ita egerunt Arabes, non Græci, non Latini celebres post Galenum Medicinæ scriptores. Sed Auicennas omnem Galenicam doctrinam interpretari, claram reddere, probe inuicem connectere & ordinare, & quod plurimi extimendum est, ad breuiorem summam redigere, quæ uitæ nostræ breuitati, & labili memoriæ esset magis consentanea, conatus fuit, idque ipsum fuisse consequutum nobis omnibus æque constaret, si non Arabico idiomate, cuius ueri ac fideles interpretes uix apud nos reperiuntur, sed uel Græce, uel latinè scripsisset. Eandem prouinciam Aggressi sunt Paulus, Aetius, & alij complures cum Græci, tum Arabes, Nec non inter recentiores præstantissimus Fernelius, qui quidem a Francorum Rege exoratus, ut maximam hanc & eminentissimam Medicinæ scientiam ad summam cum breuitatem, tum claritatem deduceret, præclarissima illa Medicinalia commentaria posteritati scripta consignauit. in quibus ne dum quidquid magis exquisiti ac boni tradidit Galenus, sed integros eius libros collocatos videre est. quod enim Galenus diffuse & integro uno in libro pertractauit, sæpe Fernelius id omne ad unicum, paruumque caput redegit, quod utinam frequentius adhuc egisset. Non defuerunt quidam Fernelio iuniores, sed humanum iuuandi genus uoluntatem perpensiosem, & erga Diuinum & opti-

mum

mum Galenum gratiorem animum habentes, qui omnia, quæ Auicennas & alij aggressi sunt, præstare, & Medicinam ipsam ad maiorem adhuc & breuitatem, & claritatem deducere, ac magis locupletare & omnia, quæ ad optimam medendi rationem faciunt, ad uniuersales quasdam methodos reuocare conati sunt. Et, quod Artis studiosos ad Galeni & optimorum veterum lectionem allicere, stimulare, & alacriores reddere maxime ualet, in suorum librorum prohemio falsi sunt, se omnia fere Theoremata a Galeno descripsisse & nunquam ab Hippocratis Auicennæ & aliorum, qui inter Medicinæ proceres iure merito habentur, opinione recessisse; & in illorum marginibus eorum nomina & auctoritatum loca perpetuo collocarunt; & à Ioussbertorum, Coyttarum, Struthiorum, & si Dijs placet, Scaligerorum, & aliorum huiusce classis scriptorum, auctoritatibus & placitis describendis iugiter abstinerunt. & nihil, quod suum inuentum esset, in medium attulerunt, quod experientia, ratione, & ut plurimum eiusdem Galeni testimonio & auctoritate non fuerit comprobatum. Quos tamen nonnulli inuidia commoti clandestine, & in Ciuitatis angulis & susurris persequi, & maledictis lacessere non desistunt. Quid plura? idem Angelucius totam illam uerborum seriè, quâ ex sua præfatione transcriptâ paulo superius proposui, aduersus eosdem alioquin in arte medica optime meritos iactasse iterum ac sæpius ut audiui confessus est. Ego tamè censeo, & hoc clarissime Barocci huius libri ueluti corollarium sit, nullos ad perdendam, & labefactandam Medicinam aptiores libros adinueniri, posse, ijs quos tum ille, tum ei similes auctores composuere. Laus Deo Opt. & Max.

F I N I S.

EXCELLENTISSIMVS Eusta-
chius Rudius, quòd librum hunc cur-
renti, vt aiunt, calamo conscrip-
set, & alijs etiam de causis illum vo-
luit sub alieno nomine edere; sed
quia intelligo, quam vobis sint grata illius scri-
pta, cum toties periculum fecerim illis imprimen-
dis, cum continenter ab omnibus illius alij libri,
qui consequuntur impressos, efflagitentur, vt li-
bentius, & maiori attentione libellum hunc per-
legatis, qui, vt à multis audiui, maximi est ponde-
ris, ac momenti, facere non potui, quin vobis ger-
manum Autorem, verumq; nomen patefacerem.
Valete, & me amate.